

Universiteit Utrecht
Master 'arbeid, zorg en welzijn: beleid en interventie'
Masterthesis

De Deventer koek, eerlijk verdeeld?

**Onderzoek naar de omvang en oorzaken van de werkloosheid onder niet-
westerse jongeren in de gemeente Deventer**

Naam: J.H. Simons
Studentnummer: 0447404
Datum: 5 juli 2010
Universitaire begeleider: Dr. W. de Graaf
Tweede beoordelaar: Dr. P. Liem

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1 Inleiding	5
1.1 Introductie	5
1.2 Leeswijzer	6
2 Literatuurstudie	7
2.1 Opleidingsniveau	7
2.2 Netwerken	10
2.3 Mismatch	13
2.4 Discriminatie	16
2.5 Conclusie	20
3 Probleemformulering	22
3.1 Vraagstelling	22
3.2 Doelstelling	22
4 Onderzoeksopzet	24
4.1 Operationalisering concepten	24
4.2 Onderzoeksmethode	25
4.3 Generaliseerbaarheid	26
4.4 Maatschappelijke en wetenschappelijke significantie	27
4.5 ASW-verantwoording	27
5 Uitkomsten - De gemeente in cijfers	29
5.1 Bevolking	29
5.2 Werk	30
6 Uitkomsten - De gemeente volgens de respondenten	32
6.1 Jeugdwerkloosheid?	32
6.2 Opleidingsniveau	33
6.3 Opleidingen	34

6.4	Netwerken	37
6.5	Discriminatie	39
6.6	Gemeente (organisatie)	41
6.7	Projecten	42
6.8	Jongeren of arbeidsmarkt?	44
7	Conclusie	46
8	Discussie	48
9	Aanbevelingen	49
	Literatuurlijst	52
	Bijlage 1 - De respondenten	56
	Bijlage 2 - De topiclijst	58
	Bijlage 3 - Afbeeldingen en tabellen	60

Voorwoord

De berichtgeving omtrent de jeugdwerkloosheid in deze tijden van economische teruggang is verontrustend. Nederlandse dagbladen en tijdschriften informeren de lezer(s) dat ‘verhinderd moet worden dat generatie verloren gaat’ (NRC Handelsblad, 13 mei 2009) en dat de ‘jeugdwerkloosheid ernstig wordt onderschat’ (Trouw, 12 augustus 2009). Deze uitermate sombere berichten en verwachtingen grepen mij als jongere en bijna afgestudeerde erg aan. ‘Wat moet er nu worden van mij en menig jongere met mij?’, was de gedachte die regelmatig door mijn hoofd ging. Om mijzelf wat gerust te stellen en wat meer inzicht te geven in de problemen omtrent de jeugdwerkloosheid, is vier maanden geleden gestart met deze studie om uit te zoeken of de werkloosheid onder jongeren daadwerkelijk zo ernstig is of dat de cijfers worden opgeblazen en de hoop op een vast contract niet mag worden opgegeven.

Voor u ligt het resultaat van dit onderzoek; mijn masterthesis met als onderwerp de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer. Deze masterscriptie vormt de afsluiting van de academische master ‘Arbeid, zorg en welzijn: beleid en interventie’ aan de Universiteit Utrecht en is tot stand gekomen in samenwerking met FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken¹ te Utrecht.

Ik wil in het bijzonder Willibrord de Graaf bedanken, mijn begeleider vanuit de Universiteit Utrecht, voor zijn ondersteuning en scherpzinnige commentaar. Mijn bijzondere dank gaat verder uit naar mijn stagebegeleiders Anne van Gerven en Chris Huinder, werkzaam bij FORUM, voor de begeleiding en wijze adviezen aangaande (de uitvoering van) mijn onderzoek en de aangename tijd tijdens mijn stage. Mijn dank gaat tevens uit naar Serkan Kav, voorzitter van de jongerenvereniging, voor zijn onvermoeibare inzet om de jongeren te benaderen voor een interview. Daarnaast wil ik graag de respondenten die ik mocht interviewen enorm bedanken voor de tijd en bijdragen aan dit onderzoek. Zonder de begeleiding en medewerking van deze personen, was deze studie niet tot stand gekomen.

Jorieke Simons

Utrecht, juli 2010

¹ FORUM is een onafhankelijk instituut dat ontwikkelingen in onze multiculturele samenleving op een rij zet, onderzoek doet, deze informatie beschikbaar stelt en omzet naar toepasbare methoden en producten om zodoende bij te dragen aan de stabiliteit van Nederland (www.forum.nl).

Samenvatting

De gestegen werkloosheid onder niet-westerse jongeren is een groot probleem. De niet-westerse jongeren worden op de arbeidsmarkt, met name gedurende een economische crisis, dusdanig achtergesteld dat volwaardige deelname aan de samenleving moeilijk is.

Dit is een studie naar de omvang en oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer. Met behulp van interviews met diverse respondenten die dagelijks bezig zijn met (niet-westerse) jongeren en jeugdwerkloosheid wordt antwoord gegeven op de centrale vraagstelling: *Is de (jeugd)werkloosheid in de gemeente Deventer hoog in het algemeen en onder niet-westerse jongeren in het bijzonder? Zo ja, waardoor wordt deze (hoge) werkloosheid volgens de verschillende betrokkenen veroorzaakt?*

Uit cijfers van de gemeente volgt dat 21 procent van de niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer werkloos is, wat niet veel hoger is dan het nationale gemiddelde van 20,5 procent. Uit de interviews wordt duidelijk dat volgens de respondenten de niet-westerse jongeren uit de gemeente voornamelijk zelf verantwoordelijk zijn voor de achterstanden die zij ondervinden op de arbeidsmarkt. De niet-westerse jongeren die wonen in de gemeente Deventer zijn over het algemeen laagopgeleid, een persoonsgebonden factor, waardoor zij doorgaans met moeite een baan weten te bemachtigen en in economische moeizame tijden worden verdrongen van de arbeidsmarkt. Daarnaast zijn de respondenten van mening dat een andere persoonsgebonden factor, netwerken, een belangrijke oorzaak is van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente. De niet-westerse jongeren zijn dusdanig op de eigen groep gericht dat zij (nagenoeg) geen contact met autochtone jongeren hebben, waardoor niet-westerse jongeren in de gemeente weinig worden ingelicht over en voorgedragen voor openstaande vacatures. De (arbeids)marktgebonden omstandigheden zijn volgens de respondenten slechts deels verantwoordelijk voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente. De discriminatie van niet-westerse jongeren is niet uitgesloten, maar omdat de meeste ondernemingen in de gemeente Deventer sinds jaar en dag werken met niet-westerse mensen bestaat het vermoeden dat discriminatie bijna niet van invloed is. De discrepantie tussen vraag en aanbod daarentegen wordt door de respondenten wel als een gewichtige oorzaak beschouwd. De meeste niet-westerse jongeren in de gemeente doen een economische studie vanwege de verwachte arbeidsmarktperspectieven, maar de vraag naar (niet-westerse) jongeren met een economische opleiding is minder groot dan het aanbod.

1 Inleiding

1.1 Introductie

- **'It's amazing what you can accomplish, if you're given the chance'** -

Minister Rouvoet, Jongerencongres 19 mei 2010 (www.rijksoverheid.nl).

De prognose dat 'de jeugdwerkloosheid waarschijnlijk niet structureel toeneemt, ondanks het vooruitzicht van een lagere economische groei in de jaren die volgen', moest het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) grondig bijstellen (De Jong, 2003: 23). De werkloosheid onder jongeren groeide enorm ten gevolge van de economische recessie en de verwachting was dat de jeugdwerkloosheid in 2010 nog verder zou stijgen. Op dit moment zijn de voorspellingen weer wat gunstiger gestemd en wordt voorzichtig gezegd dat de werkloosheid wat afneemt, maar 'het is nog te vroeg om te spreken van een omslag in de ontwikkeling van de werkloosheid' (Centraal Bureau voor de Statistiek, 21 mei 2010).

Uit verscheidene studies volgt dat met name niet-westerse jongeren van 15 tot 25 jaar werkloos zijn in Nederland. De werkloosheid onder deze jongeren nam toe met 4 procent tot bijna 21 procent in 2009 (FORUM, maart 2010). De werkloosheid onder autochtone leeftijdsgenoten nam evenzo toe, maar in mindere mate. De werkloosheid onder autochtone jongeren was in 2009 ongeveer 10 procent, een toename van 3 procent (Centraal Bureau voor de Statistiek, 17 november 2009).

De toegenomen werkloosheid onder niet-westerse jongeren leidt bij politici, wetenschappers, beleidsmakers, (migranten)organisaties en jongeren tot discussie(s) en vragen. Waarom is het werkloosheidspercentage onder niet-westerse jongeren zo hoog? Waarom is de werkloosheid onder deze jongeren beduidend hoger dan onder autochtone jongeren? Duidelijk is dat de werkloosheid onder niet-westerse jongeren een groot probleem is. Deze jongeren ondervinden, met name in tijden van laagconjunctuur, een enorme achterstand en achterstelling op de Nederlandse arbeidsmarkt ten opzichte van autochtone jongeren. Niet-westerse jongeren worden daarom niet in staat gesteld volwaardig deel te nemen aan en in de Nederlandse samenleving.

1.2 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk, dat is de literatuurstudie, wordt een overzicht gegeven van de studies die zijn gedaan naar de oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren. De vraagstelling en doelstelling van de studie worden uiteengezet in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 wordt de onderzoeksopzet besproken die ingaat op de operationalisering van concepten, de methode van dataverzameling en de significantie van de studie. De uitkomsten van de deskresearch worden gepresenteerd in hoofdstuk 6 opdat inzicht wordt verkregen in de omvang van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer. Hoofdstuk 6 geeft de uitkomsten uit de diepte-interviews weer waardoor duidelijk wordt wat de mening is van de verscheidene respondenten over de oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in die gemeente. De conclusie van de studie wordt gepresenteerd in hoofdstuk 7 en in hoofdstuk 8 staat de discussie centraal. De masterthesis wordt besloten met een aantal aanbevelingen.

2 Literatuurstudie

De literatuurstudie die volgt, geeft een overzicht van de verscheidene studies die de afgelopen jaren zijn gedaan naar de oorzaken van de (toegenomen) werkloosheid onder niet-westerse jongeren. De uitgevoerde studies wijzen uit dat een samengaan van persoonsgebonden factoren, opleidingsniveau en netwerken, en (arbeids)marktgebonden omstandigheden, de discrepantie tussen vraag en aanbod en discriminatie, de werkloosheid onder niet-westerse jongeren verklaren.

2.1 Opleidingsniveau

Uit de Jeugdmonitor 'Niet-werkende jongeren in crisistijd' wordt duidelijk dat in 2009 met name onder jongeren zonder startkwalificatie de werkloosheid is toegenomen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2009). Dat onderstreept volgens Minister Rouvoet

- **'dat van groot belang is dat jongeren een opleiding afronden en zo hoog mogelijk onderwijs proberen te behalen'**. - (www.jeugdengazin.nl)

Jongeren die geen 'papiertje' bezitten, ondervinden in de loop der jaren moeilijkheden op de arbeidsmarkt. Op jonge leeftijd zijn zij nog aantrekkelijk voor werkgevers, maar dat verandert met de jaren. De jongere zonder startkwalificatie heeft weinig mogelijkheden om interessant werk te doen en wordt over het algemeen als eerste ontslagen. Overigens zijn de mogelijkheden wanneer de jongere van werkgever of betrekking wil veranderen gering omdat een startkwalificatie ontbreekt. De vooruitzichten voor jongeren zonder startkwalificatie zijn dus niet zo gunstig, maar wat verstaat de Nederlandse regering onder een startkwalificatie?

2.1.1 Omschrijving begrip

Uit de Wet educatie en beroepsonderwijs (Web) volgt dat onder een startkwalificatie 'een afgeronde Havo- of Vwo-opleiding of een basisberoepsopleiding Mbo-2' wordt verstaan (www.rijksoverheid.nl). Wanneer een persoon een van de genoemde opleidingen met succes completeert, dan beschikt diegene over een onderwijsniveau dat volgens de regering minstens nodig is om volwaardig en duurzaam werk te bemachtigen of door te stromen naar een

vervolgopleiding. Jongeren tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten, worden voortijdig schoolverlaters genoemd (www.rijksoverheid.nl).

2.1.2 Menselijk kapitaaltheorie

Op het moment dat in discussies over jeugdwerkloosheid het belang van opleiding wordt genoemd, volgt doorgaans de theorie van het menselijk kapitaal (human capital). Dat ‘menselijk kapitaal’, een benaming die Becker in de jaren '60 introduceerde, wordt gevormd door de genoten opleiding en de ervaring op de arbeidsmarkt. De theorie stelt dat een persoon met onderwijs(programma's) zijn productiviteit en daarmee zijn toekomstige salaris verhoogt (De Koning, Gelderblom, Zandvliet & Blanken, 2004). Uitgaande van deze theorie wordt ‘succes op de arbeidsmarkt dus bepaald door de mate waarin een persoon beschikt over de competenties verkregen uit scholing en arbeidservaring die van belang zijn voor het productieproces’ (De Koning, Gravesteijn-Ligthelm & Tanis, 2008: 2). De ongunstige arbeidsmarktpositie van niet-westerse jongeren zou volgens de genoemde theorie dus worden veroorzaakt doordat zij in vergelijking met autochtone jongeren over minder menselijk kapitaal beschikken (Andriessen, Dagevos & Iedema, 2008).

2.1.3 Uitkomsten

Uit ‘De staat van het onderwijs, onderwijsverslag 2008/2009’ (2010) volgt dat niet-westerse jongeren over het algemeen minder hoog geschoold zijn dan autochtonen en dat zij minder vaak over een startkwalificatie beschikken. Dit wordt bevestigd door eerdere conclusies van De Vries, Wolbers en Van der Velden (2004) en Dagevos (2006) die eveneens aantonen dat niet-westerse jongeren lager zijn opgeleid dan autochtone jongeren. De minder hoog opgeleide of ongediplomeerde niet-westerse jongere legt het in de concurrentiestrijd om werk gewoonweg af tegen (autochtone) werkzoekenden met een hogere opleiding en meer werkervaring. Onlangs toonden verscheidene studies aan dat steeds meer niet-westerse jongeren hoger onderwijs volgen en dat bijgevolg het gemiddelde opleidingsniveau van niet-westerse jongeren de afgelopen jaren is gestegen (Turkenburg & Vogels, 2009). Dat stemt weliswaar tot optimisme, maar nog steeds worden (grote) taal- en onderwijsachterstanden geconstateerd onder niet-westerse jongeren. Ongeacht de stijging in opleidingsniveau ‘blijft de onderwijspositie van niet-westerse migranten achter bij die van autochtone Nederlanders en is een startkwalificatie voor een grote groep niet-westerse jongvolwassenen niet weggelegd’ (Gijsberts & Dagevos, 2009: 8-9). Uit de studie van De Vries en Wolbers (2002) wordt duidelijk

dat de meningen over de samenhang tussen scholing en de achterblijvende arbeidsdeelname van niet-westerse jongeren uiteenlopen. Uit de rapportage 'Niet de afkomst maar de toekomst: Naar een verbetering van de arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren' van de Sociaal-Economische Raad (2007) volgt dat een (te) laag opleidingsniveau de gewichtigste oorzaak vormt voor de ongunstigere arbeidsmarktpositie van niet-westerse jongeren. Dagevos (2006) betoogt daarentegen dat wanneer gecorrigeerd wordt voor de verschillen in opleidingsniveau en andere objectiveerbare eigenschappen tussen niet-westerse en autochtone jongeren, niet-westerse jongeren nog steeds een groter 'risico' hebben om werkloos worden of te blijven.

De genoemde onderwijsachterstand van niet-westerse jongeren ontstaat op jonge leeftijd en wordt gedurende de jaren basisonderwijs jammer genoeg onvoldoende ingelopen. Op het moment dat niet-westerse scholieren naar de middelbare school gaan, worstelen zij nog steeds met een omvangrijke onderwijsachterstand waardoor prestaties stagneren. Met name de Nederlandse taal geeft problemen bij scholieren met een niet-westerse afkomst. Zij gaan naar het voortgezet onderwijs met het taalniveau van een autochtone scholier uit groep 6 zonder achterstand; een achterstand van ongeveer 2 jaar dus (Gijsberts & Herweijer, 2009). Op het voortgezet onderwijs zijn niet-westerse jongeren oververtegenwoordigd in de (laagste leerwegen van de) onderste stroming (Vmbo, niveau 1 en 2) (Sociaal-Economische Raad, 2007). Opgemerkt dient te worden dat niet-westerse jongeren doorgaans onderwijs stapelen, wat wil zeggen dat zij na voltooiing van een studie nog een vervolgopleiding gaan doen. Jungbluth (2010) meent dat dat stapelen soms wordt gezien als 'een alternatieve weg naar de top', maar dat werkgevers daar uitermate negatief tegenover staan (Andriessen, Dagevos, Nievers & Boog, 2007). Uit de bijdrage van Turkenburg en Vogels (2009) resulteert dat de stapeling van studies een uitkomst is voor de tragere leerling, maar dat een grote groep stapelaars voortijdig stopt met de studie waar zij zo geestdriftig aan begonnen was. Dit omdat stapelen 'een hachelijke onderneming is waar de kans op uitval relatief groot is' (Harchaoui, in Jungbluth, 2010: 4).

2.1.4 Conclusie

De Vries en Wolbers (2002: 24) betogen dat 'binnen het onderwijs de benodigde competenties worden aangeleerd om een goede positie op de arbeidsmarkt en in de maatschappij te verwerven'. Jammer genoeg presteren niet-westerse jongeren in het onderwijs nog steeds minder goed dan autochtone jongeren, maar enige verbetering is waarneembaar. Dat een dusdanige achterstand ernstige consequenties met zich meebrengt in het vervolg van de onderwijs- en beroeps carrière, moge duidelijk zijn.

2.2 Netwerken

Onderwerp van menig conversatie en ontmoeting is sinds enige tijd de importantie van netwerken. Dat contacten bijzonder dienstig en nodig zijn, wordt ondertussen onderschreven door verscheidene studies, trainingen en carrièresites.

- **‘Netwerken is gewoon de beste manier om aan werk te komen en als je carrière wilt maken, moet je naar de vrijdagmiddagborrel (de vrijmibo)’**, –

(De Volkskrant, 27 mei 2008)

zo stelt voormalig D66-Kamerlid Fatma Koşer Kaya op de netwerkbijeenkomst voor allochtone studenten die zij in 2008 organiseerde. Dat sociale contacten van groot belang zijn bij de zoektocht naar een nieuwe betrekking is duidelijk, maar wat is dat netwerken nu precies en op welke wijze doe je dat (goed)?

2.2.1 Omschrijving begrip

De studie van Field (2004) wijst uit dat netwerken de diverse contacten die een persoon geniet en dus de sociale verbindingen tussen mensen vertegenwoordigen. Uit de ‘gewone’ bronnen, die netwerken doorgaans als werkwoord omschrijven, blijkt dat netwerken een menselijke inspanning is die wereldwijd wordt gebezigd. Netwerken is het benaderen van mensen en het onderhouden van contacten (die van belang zijn voor je verdere carrière) en is dus in eerste instantie aandacht geven en pas daarna aandacht vragen om jezelf en je capaciteiten te presenteren.

2.2.2 Sociaal kapitaaltheorie

Putnam (2000) betoogt dat sociaal kapitaal (social capital) verwijst naar de aanwezigheid van contacten tussen mensen onderling en de bijgevolg ontstane normen van wederkerigheid en een gegeneraliseerd vertrouwen. Dat wil zeggen dat mensen die bij hetzelfde netwerk (be)horen, geneigd zijn dingen voor de ander te doen zonder dat daar direct wat tegenover moet staan omdat zij diegene vertrouwen. Op het moment dat samenwerkingsverbanden een succes zijn, zullen deze alleen nog maar sterker worden, wat uitmondt in ‘connecting arrows among civic association(s), reciprocity, honesty and social trust (that) are as tangled as well-

tossed spaghetti' (Putnam, 2000: 137). Putnam (2000) onderscheidt twee soorten sociaal kapitaal, namelijk bonding en bridging. De bonding variant verwijst naar de sociale contacten die mensen aangaan binnen de eigen homogene groep en bridging slaat terug op de onderlinge verbintenis van mensen uit verschillende netwerken (en mogelijk met een andere achtergrond).

De vraag die vanwege de omschrijving van Putnam soms wordt opgeworpen is wat de precieze werking is van vertrouwen in de contacten tussen mensen. Moet vertrouwen worden gezien als een integrale component van sociaal kapitaal waardoor vertrouwen dus een voorwaarde is voor het ontstaan van sociale relaties of is vertrouwen een van de uitkomsten van sociaal kapitaal en ontstaat vertrouwen dus pas nadat netwerken zijn gevormd (Field, 2004)?

2.2.3 Uitkomsten

De Koning, Gravesteijn-Ligthelm en Tanis (2008) concluderen dat sociale contacten van bijzonder belang zijn bij de mate van succes op de werkvloer en arbeidsmarkt. Dergelijke contacten zijn behulpzaam bij bijvoorbeeld de zoektocht naar de gewenste baan. Niet-westerse jongeren (en ouderen) gaan over het algemeen weinig contacten aan met autochtonen die als 'kruiwagen' kunnen dienen waardoor zij niet over de juiste netwerken beschikken om werk te vinden. Dit is in overeenstemming met de conclusie van Dagevos (2006) die stelt dat netwerken onmisbaar zijn bij het vinden van werk, met name voor jongeren en nog meer voor jongeren met een niet-westerse achtergrond omdat zij nauwelijks nog contacten weten te leggen. De contacten die niet-westerse jongeren genieten, zijn met name met personen uit de eigen gemeenschap. Dit wordt bevestigd door de studie van Hatala (2007) naar de impact van sociale netwerken op de overgang van de bijstand naar een vaste baan, waarin wordt aangetoond dat lager opgeleiden en groepen die wat aan de grens van de samenleving staan, categorieën waartoe niet-westerse jongeren over het algemeen vaker behoren, met name vertrouwen op verwanten en vrienden bij het vinden van werk; contacten die juist weinig van nut zijn bij de bemachtiging van een vaste arbeidsplaats. Dergelijke sociale netwerken worden door overwegend autochtone werkgevers niet of nauwelijks aangewend bij het werven van nieuwe werknemers. Men spreekt in dit verband van 'weak en strong ties', een theoretische benadering die Granovetter in de jaren '70 uitwerkte. De zwakke banden slaan terug op de relaties met mensen die sociaal gezien wat verder van je af staan, terwijl de 'strong ties' de contacten met mensen in je nabije omgeving zijn, ouders, ooms en vrienden bijvoorbeeld. Granovetter meent dat juist de 'weak ties' behulpzaam zijn bij het zoeken naar werk omdat

deze verspreid zijn over verscheidene sociale netwerken (Jack, 2005). Gelderblom en de Koning (2007) wijzen eveneens op toenemende mogelijkheden om de juiste baan te vinden wanneer een beroep kan worden gedaan op een (uitgebreid) netwerk. Organisaties werven doorgaans nieuwe werknemers langs de zogenaamde informele weg. Dat wil zeggen dat de werkgever eerst aan de werknemers vraagt of zij nog iemand weten die geschikt is voor de vacature of 'medewerkers tippen uit eigen beweging mensen uit de omgeving over een vacature' (Gelderblom & De Koning, 2007: 28). Omdat de meeste niet-westerse jongeren over weinig contacten met autochtonen beschikken, worden zij zelden voorgedragen voor of getipt over een openstaande vacature. Mogelijk gaat van de wetenschap dat je onderdeel uitmaakt van een groter netwerk een normerend effect uit. Wanneer binnen een netwerk de beschikking over een vast contract de norm is, dan zal degene die werkloos is hard zijn best doen om zo vlug mogelijk (opnieuw) werk te vinden. Gelderblom en De Koning (2007) waarschuwen met recht voor de negatieve consequenties van een dergelijk normerend effect. Wanneer juist werkloosheid de norm is, zal nagenoeg niemand gedreven zoeken naar werk, een verschijnsel wat wordt aangeduid met de benaming 'werkloosheidscultuur'. Netwerken zijn dus niet per definitie gunstig bij het zoeken naar werk. De Koning, Gravesteyn-Ligthelm en Tanis (2008) wijzen in navolging van Putnam terecht op het feit dat sociaal kapitaal evenzo niet per definitie voor de gehele maatschappij gunstig is. Mensen die over weinig tot geen netwerken beschikken worden doorgaans uitgesloten, wat de kans op een baan doet afnemen. 'Gunstige effecten voor sommige groepsleden paren aan negatieve gevolgen voor anderen, bijvoorbeeld in de vorm van discriminatie', een belemmering die met name mensen met een niet-Nederlandse achtergrond ondervinden (De Koning, Gravesteyn-Ligthelm & Tanis, 2008: 3). Naar aanleiding van de studie van Mouw (2003) moet worden opgemerkt dat de grootte van iemands netwerk grotendeels wordt bepaald door dezelfde omstandigheden die doorslaggevend zijn voor iemands baankans. Mensen met een hogere genoten opleiding hebben een grotere kans op een baan, niet alleen vanwege deze opleiding maar eveneens omdat zij doorgaans beschikken over een netwerk van vrienden en andere contacten die gelijke gunstige kenmerken genieten. Dat betekent dat zowel iemands netwerk als iemands baankansen worden bepaald door structurele factoren waaronder opleiding en dat het directe effect van sociale contacten op de waarschijnlijkheid dat diegene een baan vindt, een invloed die in diverse studies wordt gevonden, een schijninvloed is. Gelderblom, De Koning en Lachhab (2007) wijzen de gebruikte onderzoeksmethode in de studie van Mouw echter af. Onduidelijkheid en twijfel bestaat dus over een dergelijk causaal verband tussen sociale contacten en baankans.

2.2.4 Conclusie

Contacten zijn uitermate van belang, niet slechts vanwege de ‘aangename tijd met vrienden’, maar met name voor de arbeidsmarkt. Geestdriftig netwerken is gewoonweg dé manier om een betrekking te vinden. Met name niet-westerse jongeren ondervinden problemen op de arbeidsmarkt vanwege de geringe en op de eigen gemeenschap gerichte netwerken waartoe zij behoren. Misschien moeten daarom (meer) projecten waarbij contact tussen niet-westerse jongeren en autochtonen tot stand wordt gebracht, worden opgezet om de achterstanden van niet-westerse jongeren op de arbeidsmarkt weg te nemen.

2.3 Mismatch

De (jeugd)werkloosheid is groot, maar ondanks dat zijn sommige vacatures met moeite in te vullen. Organisaties worden overspoeld met mensen die (wensen te) solliciteren, maar vinden maar met moeite de juiste nieuwe werknemer uit dat grote aanbod van mensen. De tegenstrijdigheid is het gevolg van de mismatch (discrepantie) tussen aangeboden en gevraagde competenties (Humblet, 2007).

- ‘Het probleem is de aansluiting. Meestal wordt laaggeschoold werk niet aantrekkelijk gevonden en voor gespecialiseerd werk zijn vaak geen geschikte kandidaten te vinden’, -

(NRC Handelsblad, 18 november 2006)

zegt Paul de Beer, bijzonder hoogleraar arbeidsverhoudingen aan de Universiteit van Amsterdam. De genoemde mismatch tussen vraag en aanbod heeft een ongunstige uitwerking op de arbeidsmarkt, maar wat wordt onder die ‘onjuiste aansluiting’ verstaan?

2.3.1 Omschrijving begrip

De mismatch op de arbeidsmarkt is ‘a pragmatic concept that measures the degree of heterogeneity in the labour market across a number of dimensions, usually restricted to talents, industrial sector, and location’ (Petrongolo & Pissarides, 2001: 399). Doorgaans worden in academische studies 2 soorten ‘mismatches’ onderscheiden. Met verticale mismatch wordt de discrepantie in onderwijsniveau aangeduid. Werkgevers vragen in toenemende mate (hoog)geschoolde werknemers, dat wil zeggen mbo of hoger, terwijl een grote groep jongeren

niet of onvoldoende is opgeleid. De verticale mismatch zegt met andere woorden wat over de ondeugdelijke overeenstemming tussen de competenties die nodig zijn voor een betrekking en het onderwijsniveau van de werknemer die voor die werkzaamheden wordt aangenomen, 'gemeten in aantal jaren scholing of de hoogte van het diploma' (Humblet, 2007: 3). Daarnaast is er nog de horizontale mismatch, die verwijst naar de discrepantie in onderwijsrichting en werkveld. De studie van Humblet (2007) wijst uit dat er sectoren zijn, bijvoorbeeld de zorg of technische beroepen, waaruit te weinig jongeren afstuderen om aan de vraag te voldoen. Maar het tegengestelde treedt eveneens op. Op het moment dat een groot aantal jongeren afstudeert in een soortgelijke onderwijsrichting, overstijgt dat de vraag waardoor zij geen werk vinden of genoeg moeten nemen met een anderssoortige betrekking.

2.3.2 Algemeen en specifiek menselijk kapitaal

Opnieuw zou de theorie van het menselijk kapitaal uitkomst bieden. Om de mismatch tussen vraag en aanbod te doen begrijpen, moet nader worden ingegaan op de genoemde theorie. Onderscheid wordt soms aangebracht tussen algemeen en een specifiek menselijk kapitaal (Andriessen, Dagevos & Iedema, 2008). Uit de studie van Gathmann en Schönberg (2006) volgt dat algemeen menselijk kapitaal verwijst naar een uitvoerig spectrum aan competenties dat in verscheidene beroepen aan te wenden is en dus dienstig is voor nagenoeg iedere werkgever. Omdat de meeste mensen over gelijksoortige 'basisvaardigheden' beschikken, overstijgt het aanbod van werkzoekenden met algemeen menselijk kapitaal doorgaans de vraag naar dergelijke medewerkers. Overeenkomstig de omschrijving van Humblet (2007) betreft specifiek menselijk kapitaal de competenties die nauw gebonden zijn aan een bepaald beroep en dus slechts voor sommige werkgevers van waarde zijn. De markt is weliswaar gering, maar werknemers met (beroeps)specifiek menselijk kapitaal zijn schaars en dus is de belangstelling voor dergelijke medewerkers groot.

2.3.3 Uitkomsten

De studie van Kop en Bos (2003) wijst uit dat met name niet-westerse jongeren worden geconfronteerd met wat zij dat 'tweevoudige gezicht van de arbeidsmarkt' noemen. Ongeacht de economische teruggang, zijn er nog steeds vacatures, maar komen niet-westerse jongeren daar niet voor in aanmerking. Dat oogt tegenstrijdig, maar de oorzaak voor de problemen omtrent de aansluiting van vraag en aanbod moet worden gezocht 'bij de studies waarvan de richtingen niet aansluiten op de vraag' (Kop en Bos, 2003: 8). Visser (2009) betoogt dat niet-

westerse jongeren een aantal jaren terug, toen de vraag naar werknemers enorm was, gewoonweg dat beroep uitzochten dat 'interessant' was. Dat wordt ondersteund door de rapportage 'Voorstellen voor een betere studie en beroepskeuzebegeleiding' (2008) waaruit blijkt dat jongeren amper stilstaan bij de arbeidsmarktperspectieven wanneer zij met een opleiding starten. Onderzoek van Jennissen (2006) wijst uit dat de voorkeur van niet-westerse jongeren uitgaat naar een juridische of economische opleiding. De conclusie van deze studie is dat juist niet-westerse jongeren, meer dan autochtone jongeren, een studie gaan doen vanwege de verwachte mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Dat wordt bevestigd door de studie van Van Gent en anderen (2006) waarin wordt gezegd dat niet-westerse jongeren arbeidsmarktperspectieven ontzettend van belang achten en daarom doorgaans een opleiding (gaan) doen waarvan zij verwachten dat die een grote garantie op een vast contract geeft. Nog een bijkomend probleem voor niet-westerse jongeren is dat de ouders niet of nauwelijks weten wat de verscheidene opleidings- en beroepsmogelijkheden zijn waardoor zij niet in staat zijn de jongeren te ondersteunen en sturen bij de hun beroepskeuze (Sociaal-Economische Raad, 2007).

De studie van Visser (2006) wijst uit dat de vraag naar medewerkers met een hogere opleiding steeds verder toeneemt, waardoor de belangstelling voor laagopgeleide werknemers, bijvoorbeeld in de gezondheidszorg of technische sectoren, verminderd. Gesuggereerd wordt dat met name niet-westerse jongeren de dupe zijn omdat zij jammer genoeg nog steeds minder hoog zijn opgeleid dan autochtone jongeren. De Beer (2006) betoogt dat de zorgen omtrent een structurele verslechtering van de arbeidsmarktpositie van een steeds grotere groep laagopgeleiden geenszins gerechtvaardigd zijn, maar sluit niet uit dat 'de ontwikkeling van de arbeidsmarktpositie van laagopgeleide allochtonen in de jaren die volgen minder gunstig zal zijn dan die van de totale groep laagopgeleiden' (De Beer, 2006: 231). Nog interessant om in dit verband te vermelden is het verdringingseffect op de arbeidsmarkt. Op het moment dat de economie stagneert en de werkloosheid toeneemt gaan de, overwegend autochtone, hogeropgeleiden de on- en laaggeschoolde jongeren verdringen op de arbeidsmarkt. Dat wordt bevestigd door de uitkomsten van Coenen en anderen (2009) die aantonen dat de competenties van niet-westerse jongeren worden onderbenut en deze jongeren doorgaans onder het eigen niveau (moeten) werken.

2.3.4 Conclusie

Dat 'tweevoudige gezicht van de arbeidsmarkt' is jammer genoeg nog steeds aanwezig. De toenemende mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt, moet dringend worden tegengegaan. Met name laagopgeleide niet-westerse jongeren ondervinden grote moeite om een passende betrekking te bemachtigen (Graaf, 2007). De regering in wording moet daarom nodig investeren in onderwijs waardoor de discrepantie tussen de wensen van werkgevers en de opleiding van niet-westerse werkloze jongeren geringer wordt. Of in de woorden van de Raad voor Werk en Inkomen (2008: 3) 'jonge mensen moeten zo snel mogelijk op een zo hoog mogelijk niveau worden opgeleid, in een richting die aansluit bij de talenten die zij bezitten én de vraag op de arbeidsmarkt'.

2.4 Discriminatie

Discriminatie en de ongelijke bejegening van mensen zijn bij wet verboden; onze wetgeving en wereldwijde conventies staan geen discriminatie toe. Jammer genoeg wordt de wetgeving omtrent discriminatie nog dagelijks geschonden, waardoor voornamelijk niet-westerse jongeren de mogelijkheid wordt ontzegd om (vol)waardig mee te doen aan de samenleving. Dat discriminatie nog steeds plaatsvindt, wenste menig politicus niet toe te geven waaronder voormalig minister Verdonk die van mening was:

- 'een zaak waarbij bewezen is dat iemand uitsluitend vanwege zijn afkomst of buitenlandse naam bij een sollicitatie is geweigerd, moet ik nog tegenkomen' -

(Trouw, 19 januari 2005).

Niet-westerse jongeren worden, op de arbeidsmarkt maar met name op de werkvloer, sinds jaar en dag geconfronteerd met discriminatie. We weten wat discriminatie ongeveer betekent, maar wat is de juiste (academische) omschrijving?

2.4.1 Omschrijving begrip

Discriminatie wordt in de (inter)nationale literatuur op verschillende manieren omschreven, wat van invloed is op 'de manier waarop discriminatie wordt onderzocht en de uitleg van

uitkomsten van studies' (Andriessen, Dagevos, Nievers & Boog², 2007: 34). De verschillende disciplines binnen de sociale wetenschappen duiden discriminatie meestal aan als de nadelige behandeling van personen omdat deze volgens anderen behoren tot een zekere groep(ering). De operationele definitie van arbeidsdiscriminatie die volledig aansluit bij de essentie van deze studie is die van Wrench, Rea en Ouali (1999): 'Discrimination can be said to occur when ethnic minorities are accorded subordinate treatment in the labour market or in the workplace compared to nationals, despite the same qualifications in terms of education or experience' (Wrench et.al., 1999 geciteerd in Andriessen et.al., 2007: 36). Die omschrijving accentueert de verschillen in arbeidsmarktmogelijkheden tussen niet-westerse en autochtone jongeren die overeenkomstige competenties bezitten³.

2.4.2 De statistische discriminatietheorie

De statistische discriminatietheorie gaat in op de selectieprocedures van werkgevers. Over het algemeen moet in een vrij geringe tijd worden besloten wie van de sollicitanten de meest geschikte persoon is om de vacature te vervullen. Door werkgevers wordt weliswaar informatie ingewonnen over bijvoorbeeld de te verwachte productiviteit van een werkzoekende, maar om tijd en geld te besparen wordt dat niet volledig uitgezocht. Werkgevers nemen bijgevolg geen aannamesbeslissing gebaseerd op de persoonlijke vermogens van de sollicitant, maar op basis van de informatie die hij of zij geniet over de gemiddelde productiviteit van de etnische groep waartoe de werkzoekende wordt gerekend (Andriessen, Dagevos & Iedema, 2008). Dat wil zeggen dat werkgevers diegene aannemen waarover zij de meest gunstige informatie bezitten en niet degene die behoort tot een groep die negatief in het nieuws verschijnt. 'Negatieve arbeidsprestatiebeelden van een bepaalde groep, bijvoorbeeld 'Surinamers zijn lui' of 'Marokkanen zijn niet betrouwbaar', zouden er mogelijk aan bijdragen dat personen uit die groep minder kans maken op een baan' (Andriessen, Nievers, Faulk & Dagevos, 2010: 30). Werkgevers zijn terughoudend met het aannemen van niet-westerse sollicitanten, met name wanneer de organisatie prima functioneert met (overwegend) autochtone werknemers en de

² De nieuwere discriminatiemonitor wordt op 28 juni 2010 uitgebracht; jammer genoeg niet op tijd om nog mee te nemen in deze studie.

³ Daarnaast wordt onderscheid gemaakt tussen verscheidene vormen van discriminatie: 1 - bewuste/onbewuste discriminatie, 2 - directe/indirecte discriminatie en 3 - individuele/institutionele discriminatie (voor een uitgebreide bespreking van dergelijke vormen van discriminatie verwijs ik naar Bochhah, 2006 of Kraal en Roosblad, 2008). Uit de conclusies van Veenman (2003) mag worden afgeleid dat de genoemde vormen van discriminatie zonder uitzondering op de Nederlandse arbeidsmarkt bestaan.

opbrengst van het aannemen van mensen van niet-westerse afkomst onzeker is (Elmslie & Sedo, 1996).

2.4.3 De 'taste for discrimination' theorie

De 'taste for discrimination' theorie⁴, uitgedacht door de econoom Becker (1957), gaat ervan uit dat discriminatie wordt veroorzaakt door de afkeer van werkgevers, overige werknemers of consumenten jegens allochtonen. De genoemde afkeer is bij sommige werkgevers zo groot dat zij bereid zijn om meer te betalen om maar geen allochtonen in dienst te moeten nemen. De discriminatie van (jonge) niet-westerse werkzoekenden wordt door deze theorie dus uitgelegd vanuit de constatering dat sommige werkgevers personen met een niet-westerse achtergrond 'gewoon' niet mogen en zij daarom in een arbeidsorganisatie zodanig ongewenst zijn dat zij niet worden aangenomen en worden uitgesloten.

Andriessen en anderen (2008) zijn van mening dat dergelijke discriminatie vanzelf verdwijnt aangezien werkgevers die discriminerend gedrag vertonen de eigen onderneming 'uit de markt prijzen'. Wanneer werkgevers weigeren niet-westerse werknemers aan te nemen, stijgt de vraag naar en bijgevolg de prijs van autochtone werknemers. Werkgevers die niet discrimineren profiteren van de discriminerende gedragingen van de concurrentie en produceren goedkoper met de niet-westerse werknemers die minder duur zijn en zij zonder tegenzin aannemen. Niettemin, bij genoeg niet-discriminerende werkgevers stijgt de vraag naar de minder prijzige niet-westerse werknemers zodanig dat zij niet langer goedkoper zijn. Andriessen en anderen (2007) merken in navolging van Arrow (1972) op dat terwijl de 'taste for discrimination' theorie 'poogt om het bestaan van discriminatie te verklaren, het in feite de afwezigheid ervan voorspelt' (Andriessen e.a., 2007: 45).

Naast deze twee belangrijke theorieën over arbeidsmarktdiscriminatie zijn er nog andere theorieën over discriminatie: de sociale categorisatietheorie, de sociale dominantietheorie en de realistische conflicttheorie (voor een uitgebreide bespreking van deze theorieën, zie (Andriessen, Nievers, Faulk & Dagevos, 2010)). Dergelijke theorieën zijn afkomstig uit de sociale psychologie en gaan met name over discriminatie in het algemeen, niet per se over discriminatie op de arbeidsmarkt.

⁴ Deze theorie wordt in sommige studies enigszins anders genoemd : 'taste-based discrimination' (Andriessen et al., 2008) of 'a taste for not associating with' (Andriessen et.al., 2010).

2.4.4 Uitkomsten

De studie van Veenman (2003), waarnaar regelmatig wordt verwezen wanneer gesproken wordt over discriminatie, wijst uit dat discriminatie op de arbeidsmarkt wetenschappelijk gezien niet eenvoudig is aan te tonen, met name omdat werkgevers niet zomaar aan een onderzoeker toegeven dat zij discrimineren omdat, vanwege de norm van gelijkheid, discriminatoir gedrag bij wet is verboden. Op het moment dat werkgevers worden 'beschuldigd' van discriminatie, argumenteren zij dat niet de etniciteit van de niet-westerse sollicitant of werknemer doorslaggevend was bij zijn afwijzing of ontslag, maar zijn taalbeheersing, representativiteit of de reactie van klanten. Overigens discrimineren werkgevers niet altijd bewust. Volgens Dagevos en anderen (2007) compliceren dergelijke mechanismen discriminatieonderzoek. Wanneer je direct aan werkgevers gaat vragen of zij discrimineren, dan resulteert dat naar verwachting in een onderschatting van de situaties waarin wordt gediscrimineerd. Wanneer je mensen met een niet-westerse afkomst vraagt of zij gediscrimineerd worden, dan zou dit mogelijk resulteren in een overschatting of in sommige situaties leiden tot een onderschatting. Dit omdat zij enerzijds misschien discriminatie ervaren 'zonder dat er feitelijk sprake was van discriminatie of omdat zij anderzijds mogelijk slachtoffer zijn geweest van discriminatie zonder dat zij dat weten' (Andriessen e.a., 2007: 37).

Moeilijk aantoonbaar of niet, de afgelopen jaren zijn in talrijke studies overweldigende aanwijzingen voor discriminatie gevonden. De nieuwste studie is die van Andriessen en anderen (2010) naar de arbeidsmarktdiscriminatie van niet-westerse migranten. Met gebruikmaking van praktijktests⁵, waarbij twee personen met gelijke voor de gevraagde werkzaamheden van belang zijnde competenties maar met een andere etniciteit solliciteren naar dezelfde betrekking, werd onderzocht of werkzoekenden van niet-westerse afkomst worden gediscrimineerd op de arbeidsmarkt. Wat de studie constateert is dat discriminatie (nog altijd) aanwezig is op de Nederlandse arbeidsmarkt. Migrantengroepen met een niet-westerse achtergrond die uitsluitend qua naam en geboorteplaats anders zijn dan autochtonen, worden minder dikwijls uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek. 'De bejegening van niet-westerse en autochtone sollicitanten is nagenoeg correct, maar de, weliswaar geringe, discrepanties zijn steeds in het nadeel voor de niet-westerse werkzoekende' (Andriessen, Nievers, Faulk &

⁵ Wegens de opzet van dergelijke praktijktests worden niet-westerse migranten en autochtonen vrijwel gelijkgesteld, waardoor 'een vrij zuivere vergelijking mogelijk is. Overigens omvatten de tests een directe meting van de gedragingen van werkgevers, waardoor discriminatie direct gemeten wordt' (Andriessen et al., 2010: 7).

Dagevos, 2010: 18). Dienovereenkomstig bewezen Dolfing en Van Tubergen (2005) met een situatietest waarbij een Marokkaanse en een Nederlandse jongere (mbo-scholier) telefonisch solliciteerden naar een stageplaats dat de proefpersonen die solliciteerden met een Marokkaanse naam vaker werden afgewezen dan degenen die een Nederlandse naam opgaven. Uit onderzoek van Derous (2007) blijkt wederom dat namen doorslaggevend zijn bij sollicitaties. Werkzoekenden met een niet-Nederlandse naam zouden 22 procent minder kans maken om te worden geselecteerd dan sollicitanten met een vertrouwde autochtone naam, bijvoorbeeld Janssen of Groenenboom, zelfs wanneer zij overeenkomstige of overstijgende arbeidsmarktkwalificaties bezitten. Overige studies zijn wat voorzichtiger met de vaststelling van discriminatie, waaronder die van Andriessen en anderen (2008), waarin wordt gezegd dat niet mag worden uitgesloten dat discriminatie de arbeidsdeelname van niet-westerse groepen mogelijk zou tegenwerken. Uitzonderlijk is de studie van De Graaf-Zijl en anderen (2006) waarin geen discriminatie door werkgevers werd geconstateerd. Maar vanwege de onderzoeksmethode die werd toegepast, werden echter uitsluitend de attitudes van werkgevers gemeten waardoor onduidelijk is (en blijft) of deze opvattingen daadwerkelijk van invloed zijn bij de selectie van werknemers (Andriessen, Dagevos & Iedema, 2008).

2.4.5 Conclusie

Niet-westerse jongeren moeten jammer genoeg nog steeds 'strijden' tegen de achterstand(en) op de arbeidsmarkt ten opzichte van autochtone leeftijdsgenoten. Niet-westerse jongeren zijn, in vergelijking met autochtone jongeren, geruimere tijd werkloos en ontvangen moeizamer een vast contract (Dagevos, 2009). Om dergelijke achterstanden van niet-westerse jongeren (en ouderen) op de arbeidsmarkt tegen te gaan 'moeten we discriminatie niet continue negeren, maar ijverig bestrijden juist om negatieve consequenties te vermijden' (Jaspers & Lubbers, 2007: 51).

2.5 Conclusie

Uit de literatuurstudie moet worden geconcludeerd dat zowel persoonsgebonden factoren als (arbeids)marktgebonden omstandigheden bijdragen aan de achterstand van niet-westerse jongeren op de arbeidsmarkt. Ongeacht de constatering dat steeds meer niet-westerse jongeren een universitaire studie doen en hoger zijn opgeleid dan de ouders, moet worden geconcludeerd dat de onderwijsprestaties van niet-westerse jongeren nog steeds achterblijven bij die van autochtone jongeren. Op het moment dat jongeren met een niet-westerse

achtergrond het moeten opnemen tegen autochtone jongeren op de arbeidsmarkt, leggen zij het in deze 'concurrentiestrijd' om vrijkomende banen af, wat de hogere werkloosheid onder de niet-westerse jongeren verklaart. De volgende persoonsgebonden verklaring wordt gevonden in de geringe contacten van niet-westerse jongeren met autochtonen. Geconstateerd moet worden dat netwerken met name voor jongeren met een niet-westerse achtergrond van enorm belang zijn bij het vinden van een (nieuwe) betrekking. Over het algemeen bestaan de netwerken waartoe niet-westerse jongeren behoren met name uit personen uit de eigen gemeenschap. Juist deze 'strong ties' van niet-westerse jongeren zijn nagenoeg zinloos op de arbeidsmarkt omdat de meeste verwanten en vrienden geenszins in de positie zijn om banen te vergeven. Daarnaast worden overwegend niet-westerse jongeren geconfronteerd met de discrepantie tussen vraag en aanbod, een (arbeids)marktgebonden verklaring. Omdat zij doorgaans minder hoog opgeleid zijn dan autochtone jongeren neemt de vraag naar niet-westerse werknemers, onder invloed van de toenemende kenniseconomie, steeds verder af. Om de toekomst op de arbeidsmarkt te waarborgen, gaan de meeste niet-westerse jongeren daarom een studie doen waarvan zij verwachten dat die goede arbeidskansen en uitzicht op een vast contract biedt. Bovendien worden niet-westerse jongeren nog steeds gediscrimineerd op de arbeidsmarkt. Ofschoon discriminatie moeilijk is aan te tonen, moet worden geconcludeerd dat de discriminerende overtuigingen en gedragingen van werkgevers van (grote) invloed zijn op de werkloosheid onder jongeren met een niet-westerse achtergrond. Over het algemeen, zo moet worden geconcludeerd, worden niet-westerse jongeren geconfronteerd met een opeenstapeling van bovenstaande persoons- en arbeidsmarktgebonden factoren waardoor zij vaker werkloos zijn dan autochtone leeftijdsgenoten.

3 Probleemformulering

De probleemformulering gaat in op de onderzoeksvraag van de studie, de twee (bijbehorende) deelvragen en tenslotte op de doelstelling van dit afstudeeronderzoek.

3.1 Vraagstelling

Uit de literatuurstudie werd duidelijk dat er verscheidene verklaringen mogelijk zijn voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren. Uit deze studie moet duidelijk worden welke van deze oorzaken door verschillende respondenten van belang worden geacht bij de verklaring van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer.

De onderzoeksvraag van deze studie is:

Is de (jeugd)werkloosheid in de gemeente Deventer hoog in het algemeen en onder niet-westerse jongeren in het bijzonder? Zo ja, waardoor wordt deze hoge werkloosheid volgens de verschillende betrokkenen veroorzaakt?

De twee deelvragen zijn:

- 1. In hoeverre dragen persoonsgebonden factoren bij aan de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer volgens de verschillende betrokkenen?*
- 2. In hoeverre dragen (arbeids)marktgebonden omstandigheden bij aan de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer volgens de verschillende betrokkenen?*

3.2 Doelstelling

Doelstelling van deze studie is om de omvang van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de leeftijd van 15 tot 25 jaar in de gemeente Deventer in kaart te brengen en daarnaast te onderzoeken wat de werkloosheid onder niet-westerse jongeren volgens verscheidene respondenten in deze gemeente veroorzaakt. Daarmee beoogt deze studie antwoord te geven op de vraag of het met name persoonsgebonden factoren zijn, bijvoorbeeld onvoldoende kwalificaties of een ontbrekend of ontoereikend sociaal netwerk, die de werkloosheid onder niet-westerse jongeren veroorzaken of dat (arbeids)marktgebonden omstandigheden, waaronder discriminatie of de ondeugdelijke afstemming van vraag en aanbod, de oorzaak blijken van de werkloosheid onder deze jongeren. Daarnaast zal deze

studie de gemeente Deventer, en mogelijkwerwijs andere gemeenten waar de werkloosheid onder niet-westerse jongeren vergelijkbare proporties aanneemt, aanbevelingen doen om de werkloosheid onder deze jongeren terug te dringen of tegen te gaan zodat ze volwaardig participeren aan en in de Nederlandse samenleving.

Maar waarom nu juist de gemeente Deventer? Over het algemeen worden de meeste onderzoeken naar werkloosheid uitgevoerd in de vier grote steden en daarom is het juist zo interessant eens naar een andere gemeente te kijken omdat Nederland groter is dan steden als Amsterdam en Utrecht. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek blijkt dat de werkloosheid en jeugdwerkloosheid in 2009, ten opzichte van 2008, in iedere provincie is gestegen (Centraal Bureau voor de Statistiek, maart 2010). Uit de monitor van FORUM wordt duidelijk dat de werkloosheid van allochtonen enorm verschilt per provincie. De werkloosheid onder allochtonen is met 16,7 procent in 2009 het grootst in de provincie Overijssel, bijna een verdubbeling van het jaar daarvoor (afbeelding 1) (FORUM, maart 2010). Deventer is een van de drie grote gemeenten in de provincie Overijssel en heeft een bijzonder groot aantal allochtone inwoners. Om die reden is het interessant om eens in Deventer te gaan kijken of de werkloosheid onder niet-westerse jongeren inderdaad hoger is dan het (nationale) gemiddelde en waardoor dat wordt veroorzaakt, juist nu de gemeente voor 2010 en 2011 ongeveer 700.000 euro uittrekt om de jeugdwerkloosheid te bestrijden (Gemeente Deventer, 26 februari 2010).

4 Onderzoeksopzet

De uitleg van de onderzoeksopzet die volgt, gaat onder andere in op de operationalisering van concepten, de methode van dataverzameling, de generaliseerbaarheid en de maatschappelijke en wetenschappelijke significantie van de studie.

4.1 Operationalisering concepten

De verscheidene concepten die centraal staan in (de vraagstelling van) deze studie zijn: 1 - niet-westerse allochtoon en autochtoon, 2 - jongeren en 3 - werkloosheid.

Met betrekking tot de concepten **niet-westerse allochtoon** en **autochtoon** wordt in deze studie de omschrijving van het Centraal Bureau voor de Statistiek gehanteerd. Overeenkomstig deze definitie is een allochtoon een 'persoon die in Nederland woont en van wie ten minste één van de ouders in het buitenland (een niet-westers land) geboren is' (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2000: 24). De omschrijving van een autochtoon is 'een persoon van wie beide ouders in Nederland zijn geboren, ongeacht het land waar deze persoon zelf is geboren' (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2000: 25).

Wanneer wordt gesproken over **jongeren**, worden in deze studie personen in de leeftijd van 15 tot 25 jaar bedoeld. Deze omschrijving is wederom in overeenstemming met de definitie van het Centraal Bureau voor de Statistiek die in publicaties omtrent jeugdwerkloosheid, verwijst naar de werkloosheid onder 15- tot 25-jarigen. Het UWV WERKbedrijf hanteert over het algemeen⁶ een hogere bovengrens; jeugdwerklozen zijn personen tot 27 jaar die werkloos zijn (UWV WERKbedrijf, maart 2010). Mogelijk hanteert het UWV WERKbedrijf een andere omschrijving vanwege de Wet investeren in jongeren (Wij) die jongeren tot 27 jaar die zich melden voor een uitkering een aanbod doet voor werk, scholing of een combinatie daarvan (www.szw.nl).

Moeilijker is het concept **werkloosheid**, waarvan de omschrijvingen verschillen. Maandelijks publiceren zowel het Centraal Bureau voor de Statistiek als het UWV WERKbedrijf cijfers over de omvang van de (jeugd)werkloosheid in Nederland. Het Centraal Bureau voor de Statistiek

⁶ Over het algemeen verwijst het UWV WERKbedrijf in publicaties over jeugdwerkloosheid naar jongeren tot 27 jaar, maar in sommige naar jongeren tot 25 jaar.

hanteert daartoe de term ‘werkloze beroepsbevolking’, waarvan het cijfer het officiële werkloosheidscijfer van Nederland is. De werkloze beroepsbevolking bestaat uit ‘mensen in de leeftijd van 15 tot 65 jaar, die niet of minder dan twaalf uur per week werken en die in de afgelopen vier weken actief op zoek zijn geweest naar betaald werk van 12 uur of meer per week en daarvoor op korte termijn (binnen twee weken) beschikbaar zijn’ (Elshout, Jacobi & van der Valk, 2007: 46). Het UWV WERKbedrijf gebruikt de term ‘niet-werkende werkzoekenden’, waarmee mensen worden bedoeld die ‘staan ingeschreven bij een UWV en op de teldatum niet of minder dan twaalf uur per week werken. Anders dan bij de werkloze beroepsbevolking hoeft bij niet-werkende werkzoekenden dus geen sprake te zijn van actief zoeken of directe beschikbaarheid (ondanks de formele sollicitatieverplichtingen die voor de meeste ingeschrevenen gelden)’ (Elshout, Jacobi & van der Valk, 2007: 47). Grotendeels geven deze cijfers een gelijke weergave van de werkloosheid, maar de percentages lopen wel wat uiteen. De werkloze beroepsbevolking is aanzienlijk minder groot dan de groep niet-werkende werkzoekenden, maar omvat verhoudingsgewijs gezien meer jongeren. Uitgaande van de werkloze beroepsbevolking als enige juiste omschrijving van het Nederlandse werkloosheidscijfer is de jeugdwerkloosheid in Nederland volgens de statistieken van de OESO (afbeelding 2) bijzonder laag, met name omdat werkloze jongeren die geen actief zoekgedrag vertonen dus niet worden meegenomen in de cijfers. Echter, zelfs wanneer daarvoor gecorrigeerd wordt is de jeugdwerkloosheid in Nederland nog altijd laag in vergelijking met andere landen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2003).

4.2 Onderzoeksmethode

4.2.1 Dataverzameling

De studie hanteert de volgende onderzoeksstrategieën: de deskresearch (bestaand materiaal) en het interview.

Om de interviews voor te bereiden, is begonnen met de verzameling van bestaande gegevens en uitkomsten uit andere studies. Dat heeft geresulteerd in een literatuurstudie die beschrijft wat de mogelijke oorzaken zijn voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren. Daarnaast was het van belang om een goed beeld te krijgen van de omvang van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer. Om dat uit te zoeken, zijn werkloosheidscijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, UWV WERKbedrijf en FORUM geraadpleegd. De werkloosheid onder (niet-westerse) jongeren is aan constante verandering onderhevig en daarom werden tot aan de uiteindelijke oplevering van de studie

steeds de nieuwste werkloosheidcijfers van de genoemde organisaties geraadpleegd. De studie is dus voornamelijk beschrijvend omdat het de laatste ‘stand van zaken’ weergeeft omtrent de (omvang van de) werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer op basis van de nieuwste cijfers.

Op het moment dat de deskresearch was afgerond, werd begonnen met het interviewen van diverse respondenten uit de gemeente die zich bezighouden met jongeren. Dat is de aangewezen methode om de meningen van respondenten over de oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente te achterhalen. De gehouden diepte-interviews zijn semi-gestructureerd van aard, wat betekent dat de respondent de gelegenheid wordt gegeven om datgene in te brengen wat hij of zij van belang vindt, maar binnen de ‘grenzen’ van de door mij vastgestelde onderwerpen⁷.

4.2.2 Data-analyse

De verscheidene interviews zijn volledig uitgewerkt, wat wil zeggen dat de meningen, ervaringen en overtuigingen van de verscheidene respondenten woord voor woord zijn uitgetypt, waarna geschikte en opmerkelijke fragmenten in de tekst werden gecodeerd (labeling). Met behulp van de topiclijst werden diverse categorieën⁸ in de interviews onderscheiden en werd een systematische structuur aangebracht. Uiteindelijk werd dankzij deze samengevoegde categorieën, interpretatie van de interviews mogelijk, waarvan u de uitkomsten in hoofdstuk 6 vindt. Ondersteunend bij de codering en opsporing van (gelijke) thema’s in de verschillende interviews was de software ATLAS.ti⁹.

4.3 Generaliseerbaarheid

De vraag die volgt is uiteraard of de uitkomsten van de masterthesis te generaliseren zijn. Dit onderzoek gaat uitsluitend over de gemeente Deventer, wat ertoe leidt dat de reikwijdte van de studie beperkt is en dat de nodige voorzichtigheid moet worden betracht bij het generaliseren van de uitkomsten. De gemeente Deventer is echter wel vergelijkbaar met andere gemeenten, die soortgelijke problemen met de (toenemende) werkloosheid onder niet-westerse jongeren

⁷ De topiclijst en de lijst met respondenten vindt u in bijlage 1 en 2.

⁸ De categorieën waren onder andere sociale contacten, onderwijs, opleiding, discriminatie, ouders, projecten enz.

⁹ Voor een uitgebreide bespreking over het analyseren van interviews, zie Boeije 2005.

ondervinden. De verwachting is daarom dat de onderzoeksresultaten tevens bruikbaar zijn voor andere Nederlandse gemeenten.

4.4 Maatschappelijke en wetenschappelijke significantie

De zorgelijke toename van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in verscheidene gemeenten de afgelopen jaren, geeft de maatschappelijke waarde van de onderzoeksvraag aan. Wanneer (niet-westerse) jongeren niet werken, is dat niet alleen nadelig voor de jongeren zelf omdat zij de aansluiting met de arbeidsmarkt verliezen, maar evenzo voor de Nederlandse samenleving als geheel. Onder invloed van de toegenomen vergrijzing neemt de beroepsbevolking steeds verder af waardoor er op termijn niet genoeg mensen werkzaam zijn om de toenemende pensioenlasten en zorgkosten te ondervangen. De arbeidsparticipatie van jongeren en van niet-westerse jongeren in het bijzonder zou daarom moeten toenemen, een van de voornaamste speerpunten van het vorige kabinet.

Naar de arbeidsparticipatie van jongeren gaat in toenemende mate aandacht uit en niet uitsluitend in Nederland. De afgelopen decennia werden verschillende onderzoeken gedaan naar de omvang en oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren, maar niet of nauwelijks op de manier zoals in deze studie. Over het algemeen wordt voor een groot gebied of grote groep onderzocht of één van de genoemde oorzaken van invloed is, bijvoorbeeld of Nederlandse werkgevers discrimineren (Andriessen et. al., 2010). Naar mijn mening is het vernieuwende van dit onderzoek dat juist voor een beperkt gebied, namelijk de gemeente Deventer, wordt onderzocht welke van de mogelijke oorzaken van belang worden geacht. Dit afstudeeronderzoek besteedt zowel aandacht aan persoonsgebonden factoren als aan (arbeids)markt gebonden omstandigheden. Dit onderzoek zou daardoor mogelijk een bijdrage kunnen leveren aan de wetenschappelijke en beleidsmatige inzichten omtrent de oorzaken van de, naar verhouding hogere, werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer en andere vergelijkbare gemeenten. Uitsluitend wanneer de oorzaken van jeugdwerkloosheid goed worden begrepen, is het mogelijk om de juiste maatregelen te nemen om de werkloosheid onder (niet-westerse) jongeren in Nederland terug te dringen.

4.5 ASW-verantwoording

De jeugdwerkloosheid is een complex probleem. Dit probleem wordt in deze studie vanuit verscheidene niveaus en disciplines benaderd. Uitgaande van de niet-westerse jongeren,

worden de persoonsgebonden factoren onderzocht, de contacten die een jongere geniet onder andere, die verantwoordelijk zijn voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren. Op macro niveau wordt in deze studie aandacht besteed aan de (arbeids)marktgebonden omstandigheden, discriminatie bijvoorbeeld, die van invloed zijn op de werkloosheid onder niet-westerse jongeren. Daarnaast worden verscheidene theoretische concepten en benaderingen uit de economie en sociologie samengevoegd om de oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren te begrijpen en daarom past dit onderzoek uitstekend binnen de interdisciplinaire uitgangspunten van de opleiding 'Algemene Sociale Wetenschappen' (ASW).

5 Uitkomsten - De gemeente in cijfers

Aan de hand van de, voor de beantwoording van de onderzoeksvraag meest gewichtige, onderwerpen 'bevolking' en 'werk', wordt in dit gedeelte van de uitkomsten een cijfermatige beschrijving van de gemeente gegeven. Getracht is om de (meest) nieuwe cijfers te presenteren.

5.1 Bevolking

De bevolking van de gemeente Deventer is de afgelopen jaren enorm gestegen, grotendeels vanwege de toevoeging van omliggende dorpen aan de gemeente(gronden). De gemeente bestond op 1 januari 2010 uit ongeveer 98.500 inwoners. De gemeente verwacht dat de bevolking nog toeneemt tot 104.000 personen in 2030 (www.staatvandeventer.nl).

Ongeveer 21 procent van de personen die in 2009 in de gemeente woonden, heeft een andere etniciteit. Ongeveer 12.000 mensen, dat is 12,1 procent, zijn van niet-westerse afkomst (www.staatvandeventer.nl). De groep niet-westerse groep mensen omvat een grote diversiteit aan etniciteiten, maar het grootste gedeelte is Turks. De personen met een Turkse etniciteit vormen de grootste groep in de gemeente met ongeveer 6.600 mensen; dat is 6,7 procent van de bevolking (Gemeente Deventer, december 2009¹⁰). Dat is een uitermate hoog percentage in vergelijking met bijvoorbeeld Amsterdam¹¹ waar slechts 5,2 procent van de inwoners op 1 januari 2009 van Turkse afkomst was (www.os.amsterdam.nl).

De inwoners van de gemeente zijn wat jonger dan de gemiddelde bewoners in ons landje (www.staatvandeventer.nl). Op 1 januari 2009 bestond de gemeente uit 11.627 jongeren van 15 tot 25 jaar, dat is 12 procent van de 97.904 inwoners op dat moment. De gemeente verwacht dat het aantal jongeren in de volgende jaren wat gaat dalen, een verschijnsel dat ontgroening wordt genoemd. Ongeveer 2.400 jongeren met een niet-westerse achtergrond woonden op 1 januari 2009 in Deventer (tabel 1). Dat betekent dat ongeveer 20,5 procent van de jongeren in de gemeente van niet-westerse afkomst is (Gemeente Deventer, december 2009).

¹⁰ Dit zijn de nieuwste cijfers omdat het statistisch jaarboek 2010 nog niet is uitgebracht, dat wordt in december 2010 verwacht.

¹¹ De vergelijking met Amsterdam is bedoeld om de bevolkingssamenstelling van de gemeente Deventer in een wat bredere context te zien.

5.2 Werk

5.2.1 Werkloosheid

Op 1 januari 2010 stonden in de gemeente ongeveer 3.500 personen bij het UWV WERKbedrijf ingeschreven als niet-werkende werkzoekende. Op 1 januari 2009 waren dat nog 2.500 mensen; een stijging van 40 procent dus. Ongeveer 50 procent van de niet-werkende werkzoekenden deed uitsluitend basisonderwijs of vmbo en beschikt dus niet over een startkwalificatie. Uit cijfers van de gemeente wordt duidelijk dat het aandeel niet-werkende werkzoekenden 5,2 procent bedraagt, dat is boven het nationale gemiddelde van 4,6 procent. Op dit moment staat 20 procent van de niet-werkende werkzoekenden in de gemeente 3 jaar of langer ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf, wat vorig jaar nog 32 procent was (www.staatvandeventer.nl).

De nieuwere cijfers van het UWV WERKbedrijf wijzen uit dat in mei 2010 3.738 mensen in de gemeente stonden geregistreerd als niet-werkende werkzoekende. Dat is volgens de berekeningen van het UWV WERKbedrijf een aandeel van 8 procent (UWV WERKbedrijf, mei 2010). Bij navraag bij de gemeente en het UWV WERKbedrijf blijkt dat de cijfers dusdanig uiteenlopen omdat een andere omschrijving van de beroepsbevolking wordt gehanteerd. Het UWV WERKbedrijf berekent het percentage op basis van de echte beroepsbevolking, terwijl de gemeente uitgaat van de potentiële beroepsbevolking omdat zij niet weet wie van de 15- tot 65-jarigen in een buurt daadwerkelijk werkt¹².

Uit cijfers van mei 2010 van het UWV WERKbedrijf wordt duidelijk dat op dat moment 596 jongeren van 15 tot 27 jaar in de gemeente stonden ingeschreven als niet-werkende werkzoekende. Dat is ongeveer 16 procent van de in totaal 3.738 niet-werkende werkzoekenden in de gemeente Deventer (UWV WERKbedrijf, mei 2010). De cijfers van de gemeente wijzen uit dat op 1 januari 2010 'slechts' 282 jongeren van 15 tot 24 jaar werkloos waren¹³. De cijfers van de gemeente en het UWV WERKbedrijf verschillen dus omdat een andere omschrijving van 'jongeren' wordt gehanteerd.

¹² Het Centraal Bureau voor de Statistiek brengt geen gemeentelijke werkloosheidscijfers uit.

¹³ Dit zijn cijfers die nog niet zijn uitgebracht maar die een statistisch medewerkster van de gemeente mij heeft toegestuurd.

Omdat het UWV WERKbedrijf geen etniciteit registreert¹⁴ en dus niet weet wie van de ingeschreven jongeren van niet-westerse afkomst is, heeft het UWV WERKbedrijf geen cijfers over de (omvang van de) werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer. Uitgaande van de cijfers van de gemeente, blijkt dat van de 282 jongeren die op 1 januari 2010 stonden geregistreerd als niet-werkende werkzoekende 59 jongeren van niet-westerse afkomst zijn. Dat is ongeveer 21 procent van de jeugdige werkzoekenden in de gemeente (voetnoot 13). Dat percentage verschilt weinig van het nationale gemiddelde van 20,5 procent niet-westerse werkloze jongeren in 2009 (FORUM, maart 2010; Centraal Bureau voor de Statistiek, februari 2010).

5.2.2 Werkgelegenheid

Op dit moment telt de gemeente Deventer ongeveer 5.000 ondernemingen, met name midden- en kleinbedrijven (www.staatvandeventer.nl). Maar juist de ondernemingen met minder dan 250 personen in dienst zijn zwaar getroffen door de economische crisis. Ondanks dat het midden- en kleinbedrijf de meeste vestigingen telt, zijn de meeste mensen werkzaam in de gezondheids- en welzijnszorg en de industrie¹⁵. Die sectoren bieden voldoende werk, maar ondanks dat zijn de studies die studenten moeten voorbereiden op een betrekking in de gezondheidszorg of de industrie op dit moment niet in trek in de gemeente. Uit cijfers over het aantal studenten van de Saxion Hogeschool in de gemeente blijkt dat in 2009 slechts 299 jongeren een studie in de gezondheidszorg volgden en 768 studenten een studie deden die moet resulteren in een betrekking in de industrie. Opleidingen in de (zakelijke) dienstverlening daarentegen, een sector die sinds een aantal jaren enorm in opkomst is in de gemeente, zijn wel populair. Ongeveer 2.900 studenten volgden in 2009 een studie in de studierichting 'economie en management' (Gemeente Deventer, december 2009).

¹⁴ Het UWV WERKbedrijf gaat de afkomst van werkloze jongeren, volgens een bericht van 14 april, wel registreren om de dienstverlening aan allochtone jeugdwerklozen te verbeteren (www.binnenlandsbestuur.nl).

¹⁵ De gezondheids- en welzijnszorg telt ongeveer 8.400 en de industrie 7.500 werknemers (Gemeente Deventer, december 2009).

6 Uitkomsten - De gemeente volgens de respondenten

Dit gedeelte is een weergave van de uitkomsten uit de verscheidene interviews met jongeren, (organisaties van) werkgevers, respondenten uit de onderwijssector etc. De uitkomsten zijn voorzien van citaten van respondenten. Om de respondenten niet te discrediteren, zijn de citaten geanonimiseerd.

6.1 Jeugdwerkloosheid?

Uit de interviews wordt duidelijk dat sommige respondenten van mening zijn dat de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer niet zo groot is. Ongeacht de economische teruggang, worden in de gemeente nog genoeg vacatures uitgezet voor (niet-westerse) jongeren, betoogt een respondent uit de categorie 'werkgevers'. Overigens is de respons van niet-westerse jongeren op de openstaande posities gering en dat is jammer, is een andere respondent van mening.

- 'Wij merken er weinig van dat niet-westerse jongeren op zoek zijn naar een baan, want zij staan niet met enorme drommen voor de deur' - (respondent werkgevers).

Ondernemingen in de gemeente nemen graag jongeren aan, juist jongeren, wordt door verscheidene respondenten opgeworpen. De werkloosheid onder niet-westerse jongeren in Deventer is daarom minder ernstig dan in andere gemeenten, is de overtuiging van een respondent. Overigens is een andere respondent van mening dat de totale jeugdwerkloosheid uiteindelijk is meegevallen, en dat sommige (niet-westerse) jongeren de economische crisis aangrijpen als 'smoes' om niet te ijverig te starten met de zoektocht naar de juiste betrekking.

De overige respondenten daarentegen zijn van mening dat de jeugdwerkloosheid, met name onder niet-westerse jongeren, in de gemeente niet mag worden onderschat omdat niet-westerse jongeren op dit moment weinig worden aangenomen of worden geconfronteerd met ontslag. De respondenten die de werkloosheid onder niet-westerse jongeren niet onderschatten, betogen juist, in tegenstelling tot de zojuist genoemde respondenten, dat niet-westerse jongeren en masse solliciteren op de openstaande vacatures in de gemeente. Overigens was een respondent uit het onderwijs van mening dat de jongeren zelf de jeugdwerkloosheid nog niet serieus nemen.

- **‘De meeste jongeren denken: ‘nou ja die werkloosheid, dat geldt dus niet voor mij’ en zijn nog optimistisch over de situatie’ - (respondent onderwijs).**

De meningen van respondenten omtrent de jeugdwerkloosheid, met name onder niet-westerse jongeren, zijn dus verschillend. Uitgaande van de aanname dat niet-westerse jongeren in de gemeente worden geconfronteerd met een hoge(re) werkloosheid, wat zijn daar dan de oorzaken van?

6.2 Opleidingsniveau

Geconstateerd moet worden dat geen van de niet-westerse jongeren die deelnamen aan dit onderzoek hoogopgeleid is. Uit de interviews volgt dat een van de jongeren niet beschikt over een startkwalificatie omdat hij uitsluitend Mavo deed en daarna geen (vervolg)opleiding en de andere niet-westerse jongeren ‘slechts’ in het bezit zijn van een Mbo-3 of 4 diploma.

Dat zij laaggeschoold zijn, wijten de niet-westerse jongeren met name aan de ‘**successtories**’ van oudere verwanten en vrienden. Wat jaren terug, toen zij nog jong(er) waren, bewonderden de niet-westerse jongeren oudere broers en ooms die geen opleiding genoten en toch over genoeg geld en ‘status’ beschikten.

- **‘(...) dat moedigt aan om bij het uitzendbureau een baantje te ‘scoren’, gauw een bmw’tje te regelen en dan te denken dat je geslaagd bent’ - (respondent jongeren).**

De niet-westerse jongeren zijn ondertussen van mening dat studeren juist nodig is om een uitdagende betrekking te vinden met goede arbeidsvoorwaarden en dat voor sommige sectoren een steeds hogere opleiding gewenst is.

- **‘Omdat je ouder wordt, besef je dat je wel moet studeren voor een goede baan’ - (respondent jongeren).**

Wat jammer is, is dat met dit ‘onlangs verworven inzicht’ door de niet-westerse jongeren nog weinig concreets is gedaan. De jongeren waren voornemens om (opnieuw) te gaan studeren, maar moesten onderkennen dat van die ‘goede voornemens’ nog weinig terecht was gekomen.

De jongeren waren de aanmelding(sdatum) vergeten of waren gestopt omdat de studie gewoonweg niet interessant genoeg was.

De 'deskundige' respondenten constateren opgetogen dat niet-westerse jongeren steeds hoger zijn opgeleid. De generatie niet-westerse jongeren die op dit moment de arbeidsmarkt betreedt, is enorm vooruitgegaan in vergelijking met de vorige generatie(s), betogen zij. De respondenten zijn daarentegen nog niet volledig overtuigd dat daarmee de problemen voor niet-westerse jongeren voorbij zijn. Omdat niet-westerse jongeren nog steeds lager opgeleid zijn dan autochtone jongeren, worden zij verdrongen op de arbeidsmarkt, argumenteren sommige respondenten.

6.3 Opleidingen

De meeste respondenten zijn uiterst ontevreden over het enorme aantal studies dat wordt aangeboden door de onderwijsinstellingen in de gemeente.

- **'Naar mijn mening zijn er overdreven veel mogelijkheden en studierichtingen en volgens mij zouden we dat gewoon moeten 'compacteren', gewoon minder studierichtingen' - (respondent werkgevers).**

De (niet-westerse) jongeren worden dusdanig overweldigd door de studierichtingen die worden aangeboden, dat zij starten met een studie zonder te weten of die past bij de competenties en aspiraties, betogen respondenten.

- **'Je moet uitermate goed weten wat je wilt, want het onderwijs ondersteunt de jongeren op dit moment weinig omdat zij zo'n wanorde veroorzaken met tig studiemogelijkheden' - (respondent arbeidsbemiddeling).**

Dat onderwijsinstanties dusdanig veel studies aanbieden is volgens een respondent niet verwonderlijk omdat dat studenten aantrekt en dat geld binnen brengt:

- **'(..) en als scholen ergens om verlegen zijn dan is het wel geld van de overheid' - (respondent werkgevers).**

Overigens is het grootste gedeelte van de respondenten van mening dat de onderwijsinstanties in de gemeente niet-westerse jongeren te weinig informeren over de mogelijkheden en de perspectieven van studies. Met name niet-westerse jongeren weten niet wat een opleiding inhoudt, betogen verscheidene respondenten.

- **‘volgens mij weten met name niet-westerse jongeren weinig van de mogelijkheden van opleidingen, omdat scholen niet genoeg of onjuiste voorlichting geven’ - (respondent maatschappelijke organisaties).**

Over het onderwijs in de gemeente zijn de meeste respondenten dus geenszins opgetogen omdat onderwijsinstanties de jongeren ‘doodgooien’ met studierichtingen en de niet-westerse jongeren daarover onvoldoende voorlichten. Ongewoon was de woede van een respondent over het onderwijs (in de gemeente):

- **‘De (hoge)scholen genieten een ongelooflijke machtspositie, dat is in wet vastgelegd. Onderwijsinstellingen zijn vrij om te doen wat ze willen en dienen ontzettend weinig verantwoording af te leggen. Onderling bepalen zij wat jongeren gaan doen’ - (respondent werkgevers).**

De niet-westerse jongeren zijn juist van mening dat de studie die zij (beogen te) gaan doen met zorg wordt uitgezocht. De interviews wijzen uit dat niet-westerse jongeren op dit moment bij de onderwijsinstantie in de gemeente en masse instromen in economische studies¹⁶ omdat zij verwachten dat die sector genoeg werk biedt. Dat niet-westerse jongeren met name dat soort studies gaan doen, is vanwege de ‘dwang’ van ouders, betogen de respondenten. Ouders van niet-westerse jongeren wensen voor de jongeren wat anders dan dat ‘smerige baantje’ dat zij vroeger moesten doen en daarom is met name vanuit de niet-westerse gemeenschap een enorme ‘opmars’ gaande richting de economische studies.

- **‘(...) een kantoorbaan geeft tenminste aanzien’ - (respondent jongeren).**

- **‘Onder niet-westerse jongeren is ‘t stoer als je econoom wordt en geen productiewerker’ - (respondent arbeidsbemiddeling).**

¹⁶ Dit zijn bij het ROC Aventus in Deventer onder andere de studies managementassistent en exportmedewerker en bij de Saxion Hogeschool in Deventer bijvoorbeeld de studies commerciële economie, bedrijfseconomie en facilitaire dienstverlening.

Dat niet-westerse jongeren en masse economische studies doen, heeft enorme consequenties, betogen verscheidene respondenten. Op het moment dat duizenden autochtone en niet-westerse jongeren slagen voor de studie bedrijfseconomie, ontstaat enorme concurrentie. De niet-westerse jongeren moeten het dan niet uitsluitend opnemen tegen autochtone jongeren, maar moeten daarnaast concurreren met andere niet-westerse jongeren.

- 'Dat betekent onderlinge concurrentie. Op dat moment zijn niet-westerse jongeren geen uitzondering en zegt zo'n werkgever: 'buiten jou is er nog Ahmet, Mehmed en Fatima, wie moet ik nemen?', dus een gedeelte wordt sowieso geweigerd' - (respondent gemeente).

Omdat de meeste niet-westerse jongeren economie gaan studeren, is de instroom van niet-westerse jongeren in andere studies in de gemeente gering en dat is jammer, betogen de respondenten. Op dit moment, en in de jaren die volgen, is genoeg te doen in onder andere de zorgsector die ongeveer 8.000 mensen in de gemeente van werk voorziet, maar die beroepen zijn gewoon niet 'gewild' onder niet-westerse jongeren.

- '(...) bij sommige groepen is het nog steeds 'not done' om in de ouderenzorg te gaan en bejaarden te moeten wassen enzo' - (respondent arbeidsbemiddeling).

De respondenten betogen dat opleidingen onvoldoende aansluiten bij de vraag naar werknemers vanuit onder andere de technische en bouwsector in de gemeente. Onderwijsinstanties moeten jongeren, en met name niet-westerse jongeren, daarom wijzen op de mogelijkheden van andere studies.

Om de aansluiting van vraag en aanbod in de gemeente te stimuleren, worden door verscheidene onderwijsinstanties en ondernemingen uit de gemeente, in samenwerking met de gemeente, projecten uitgevoerd. De technische sector poogt met diverse projecten (niet-westerse) jongeren te interesseren voor een technisch beroep om een grotere instroom voor dat beroepsonderwijs in de gemeente te genereren omdat

- 'aan automonteurs en constructeurs een urgent gemis gaat ontstaan' - (respondent werkgevers)

en de technische sectoren, dus de industrie, verantwoordelijk zijn voor ongeveer 20 procent van de werkgelegenheid in de gemeente, weten verscheidene respondenten.

Onderwijsinstanties zijn daarnaast verplicht om de arbeidsmarkt in de omgeving te monitoren en de studies die aanbieden af te stemmen op de vraag van ondernemingen. Onderwijsinstanties in de gemeente moeten beletten dat opleidingen worden begonnen waarmee jongeren over 2 of 3 jaar werkloos zijn. Daarentegen genieten onderwijsinstanties nog steeds de vrijheid van onderwijs en dus moeten zij studenten die nog leerplichtig zijn gewoon aannemen, desnoods voor studies met geringe arbeidsmarktperspectieven.

Uit de interviews volgt verder nog dat respondenten menen dat ouders de niet-westerse jongeren niet genoeg ondersteunen bij de studie. Omdat ouders van niet-westerse jongeren doorgaans laagopgeleid en soms ongeschoold zijn en weinig weten van het onderwijssysteem, zijn zij onvoldoende in staat de jongeren bij te staan tijdens de studie. Ouders weten geenszins wat de competenties van de jongeren zijn en toch 'dwingen' zij de jongeren om economie te gaan studeren omdat zij verwachten dat dit een goede (uitgangs)positie op de arbeidsmarkt geeft. Omdat een economische studie niet bij iedere niet-westerse jongere past, moeten sommige stoppen, wat ontmoedigt en leidt tot schaamte van ouders.

- '(...) niet-westerse jongeren moeten strijden tegen verwachtingen vanuit de eigen gemeenschap' - (respondent gemeente).

6.4 Netwerken

De meeste respondenten betogen dat de niet-westerse, en met name Turkse, jongeren uit de gemeente voornamelijk omgaan met andere niet-westerse jongeren en dus een gesloten groep vormen. De niet-westerse jongeren in de gemeente onderhouden weinig contacten met autochtone jongeren waardoor de sociale afstand tussen de jongeren groot is. Dat wordt bevestigd door sommige jongeren, die in de interviews vertellen over weinig tot geen autochtone vrienden te beschikken. Dat is tegenstrijdig aan de mening van de andere niet-westerse jongeren die juist betogen dat:

- 'bij de sportvereniging is gewoon contact met autochtone jongens' - (respondent jongeren).

Dat niet-westerse jongeren in de meest intieme en intensieve contacten voornamelijk op de eigen groep geconcentreerd zijn, is volgens de respondenten niet verwonderlijk en bij autochtone jongeren niet anders.

- 'Jammer genoeg is 't gewoon zo dat jongeren vasthouden aan een eigen groepje. Dat is bij autochtone jongeren niet anders, die nodigen uitsluitend andere autochtonen uit voor verjaardagen' - (respondent maatschappelijke organisaties) .

Uit de interviews wordt duidelijk dat respondenten van mening zijn dat de geringe contacten tussen autochtone en niet-westerse jongeren in de gemeente met name ongunstig zijn voor de niet-westerse jongeren. Op het moment dat binnen een onderneming niemand voor de openstaande vacature wordt gevonden, wordt doorgaans aan de werknemers of zij nog iemand weten voor de vacature. De respondenten betogen dat niet-westerse jongeren van de meeste vacatures in de gemeente niets weten omdat zij niet tot de sociale 'circuits' van de overwegend autochtone werkgevers en werknemers.

De respondenten betogen, zonder uitzondering, dat netwerken enorm van belang zijn, met name voor de niet-westerse jongeren in de gemeente omdat de juiste contacten mogelijkerwijs resulteren in een (nieuwe) betrekking. Maar het probleem is

- 'dat niet-westerse jongeren geen contacten genieten, de contacten waarover zij beschikken niet aansluiten bij de arbeidsmarkt of de opgebouwde contacten te weinig gebruiken' - (respondent gemeente).

De niet-westerse jongeren in de gemeente zijn dus bij het zoeken naar werk met name gericht op contacten binnen de eigen gemeenschap. De respondenten zijn van mening dat die contacten slechts voor een tijdje werk opleveren en een goede toekomst in de jaren daarna juist in de weg staan. De niet-westerse jongeren zijn juist gelukkig met de baantjes die zij bij verwanten mogen doen en denken nog niet aan de toekomst. Overigens is een van de niet-westerse jongeren voornemens om een eigen onderneming te starten. Dat sluit aan bij de mening van een respondent die constateert dat:

- 'met name niet-westerse jongeren gaan voor eigen ondernemerschap omdat zij dat met de netwerken en contacten tenminste kunnen verwerklijken' - (respondent gemeente).

Overigens waarschuwt een respondent in dit verband voor 'overnamegedrag'.

- 'De niet-westerse jongere zoekt de wijsheid met name in de eigen gemeenschap. Op het moment dat één allochtone ondernemer succes oogst, dan denken vijf anderen 'dat moet ik gaan doen' en dan zijn er opeens 6 kebabtenten' - (respondent werkgevers).

De meeste respondenten betogen dat 'uitwisseling' tussen niet-westerse en autochtone jongeren in de gemeente moet worden gestimuleerd. De niet-westerse jongeren moet de mogelijkheid worden geboden om contacten te leggen met autochtone jongeren, en andersom. Dat zou volgens de respondenten de perspectieven van niet-westerse jongeren op de arbeidsmarkt vergroten. Om contact tussen autochtone en niet-westerse inwoners tot stand te brengen, is in de gemeente in 2005 het 'stimuleringsproject amazones' gestart. De doelstelling van dit project was dat een autochtone vrouw met de connecties die zij bezit een betrekking zou zoeken voor een allochtone vrouw. De meningen van de respondenten over het succes van dit project zijn verdeeld.

Op het moment dat niet-westerse jongeren binnen de eigen gemeenschap geen betrekking vinden, wenden zij zich volgens de respondenten doorgaans tot uitzendbureaus. Dat niet-westerse jongeren dan naar een uitzendbureau gaan, is volgens een respondent omdat de 'drempel' naar het UWV te hoog is en de directe toetreding tot de arbeidsmarkt voor niet-westerse jongeren moeilijk is. Maar die 'eerste stap' is doorgaans het probleem:

- 'Netwerken, tja als je niet geaccepteerd wordt dan kun je de burgemeester wel kennen, maar dan kom je niet aan werk en werkt dat netwerken dus niet' - (respondent maatschappelijke organisaties).

6.5 Discriminatie

Op het moment dat respondenten wordt gevraagd naar de discriminatie van werkgevers in de gemeente, moeten zij het (gewenste) antwoord een tijdje overpeinzen. Over het algemeen zijn de respondenten van mening dat discriminatie van niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer nagenoeg niet voorkomt omdat de meeste werkgevers en bewoners gewoon vertrouwd zijn met generaties niet-westerse mensen.

- 'Je hebt gewoon zo'n grote groep niet-westerse mensen, dat hoort gewoon bij het straatbeeld' - (respondent werkgevers).

De ondernemingen die sinds jaar en dag met mensen van niet-westerse afkomst werken, Thomassen en Drijver¹⁷ of Nefit bijvoorbeeld, zijn nog steeds aanwezig in de gemeente en daarom is discriminatie van werkgevers uitgesloten, betogen de meeste respondenten. De respondenten die wel willen toegeven dat discriminatie niet mag worden uitgesloten als een mogelijke oorzaak voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren, doen dat doorgaans in voorzichtige bewoordingen:

- '(..) dat ligt misschien wel een beetje aan de discriminatie van werkgevers mogelijksterwijs' - (respondent werkgevers).

Dat de meeste respondenten, met name werkgevers, terughoudend en discreet zijn in de uitspraken die zij doen omtrent de discriminatie van niet-westerse jongeren is niet verwonderlijk omdat discriminatie strafbaar is en de consequenties voor de onderneming uitermate ongunstig zijn. De jongeren waren, tegen de verwachting in, eveneens wat voorzichtig met uitingen omtrent discriminatie. De niet-westerse jongeren waren, zonder uitzondering, nog nooit gediscrimineerd. Slechts één jongere was van mening dat hij door zijn vorige werkgever met onterechte argumenten was ontslagen, maar noemde dat geen discriminatie. Ondernemingen in de gemeente discrimineren volgens de jongeren dus nagenoeg niet. De niet-westerse jongeren zijn desondanks van mening dat zij, wanneer zij een stageplaats of vast contract trachten te bemachtigen, starten met een achterstand.

- 'Je moet je als allochtoon gewoon onwils bewijzen en je geld met pijn en moeite verdienen' - (respondent jongeren).

Uit de interviews volgt dus dat niet-westerse jongeren, meer dan autochtone jongeren, doorgaans moeten bewijzen dat zij de juiste competenties genieten en dus een achterstand moeten overwinnen. Dat wordt door de jongeren nochtans niet beschouwd als discriminatie.

¹⁷ Thomassen en Drijver was een van eerste ondernemingen die tijdens de jaren '60 en '70 (gast)arbeiders uitnodigde om in Deventer te komen werken.

Slechts één respondent, geen jongere, deinsde niet terug voor een opmerkelijke constatering over discriminatie in de gemeente:

- ‘Werkgevers gaan uit van verwachtingen en veronderstellingen en vanuit die onwetendheid gaan zij te werk. Wij moeten daar niet geheimzinnig over doen...werkgevers discrimineren’ - (respondent gemeente).

De meeste respondenten betoogden juist dat het in dienst nemen van een niet-westerse jongere de onderneming juist goed doet omdat de jongere tweetalig is, met een ‘nieuw’ perspectief naar producten en processen kijkt en gewoonweg nodig is om de vergrijzing te ondervangen. Dienovereenkomstig zijn sommige respondenten van mening dat de ondernemingen in de gemeente in toenemende mate bezig zijn met ‘maatschappelijk bewust ondernemen’ en dus graag (jonge) niet-westerse mensen in dienst nemen.

- ‘Je ziet dat bedrijven juist op het gebied van diversiteit willen ‘scoren’. Dat betekent dat dat soms gunstig uitvalt voor jongeren met een andere achtergrond’ - (respondent onderwijs).

6.6 Gemeente (organisatie)

Om discriminatie en de achterstand van niet-westerse jongeren terug te dringen, moet de gemeente het goede voorbeeld geven en (meer) niet-westerse jongeren in dienst nemen, betogen de meeste respondenten. Op het moment dat de gemeente de bereidheid toont om niet-westerse jongeren een stage of een vast contract te geven, mag de gemeente dat van andere ondernemingen verwachten, is de consensus.

De gemeente was ongeveer 5 jaar geleden ‘goed op weg’ met de implementatie van diversiteit binnen de organisatie, betoogt een respondent. Op het moment dat bij de gemeente een positie vrijkwam, stuurde de gemeente de vacature door naar organisaties waarbij niet-westerse jongeren (en ouderen) waren aangesloten. De gemeente stimuleerde niet-westerse jongeren dus om te solliciteren naar openstaande vacatures bij de gemeente. Overigens had de gemeente in die tijd nog de mogelijkheid om vacatures voor een bijzondere groep uit te geven, maar dat wordt jammer genoeg op dit moment niet gedaan, volgens een respondent.

- 'De gemeente besteedde vroeger oprecht aandacht aan diversiteit, dat staat nu in de ijskast en dat is spijtig' - (respondent gemeente).

Uit de collegeprogramma's volgt dat de gemeente voornemens is om de strijd tegen de achterstanden van niet-westerse jongeren te gaan winnen en diversiteit opnieuw onder de aandacht te brengen binnen de eigen organisatie. De organisatie van de gemeente moet een afspiegeling worden van de verhoudingen binnen de samenleving, zodat de in de gemeente woonachtige groepen evenwichtig zijn vertegenwoordigd in het stadsbestuur en overige posities binnen de organisatie. De doelstelling is daarom dat 5 procent van de werknemers bij de gemeente volgend jaar uit allochtonen moet bestaan. De genoemde 5 procent is intussen verwezenlijkt, maar de vraag is of dat een compliment waard is. De niet-westerse mensen zijn volgens sommige respondenten slechts werkzaam in de onderste sectoren van de organisatie.

- 'Onze procenten behalen wij puur bij de laagstbetaalden, nou dat is geen diversiteitsbeleid. Ja, in de statistieken doen wij het prima, maar als je wat verder kijkt niet en dat is jammer' - (respondent gemeente).

6.7 Projecten

De gemeente Deventer doet verscheidene projecten om de jeugdwerkloosheid terug te dringen. De projecten worden gedaan naar aanleiding van het Regionaal Actieplan Jeugdwerkloosheid dat in de Stedendriehoek, waar de gemeente Deventer onder valt, wordt uitgevoerd, vertelt een respondent van de gemeente. De bedoeling van dit actieplan is om jongeren van 16 tot 27 jaar structureel voor de arbeidsmarkt te behouden en op te leiden. De projecten worden binnen drie 'sporen' gedaan: onderwijs, arbeidsmarkt en kwetsbare jongeren. Met het spoor onderwijs wordt getracht om de jeugdwerkloosheid en dus de instroom in een uitkering te verminderen door jongeren die een opleiding doen (in een minder kansrijke sector) te stimuleren langer op school te blijven en de jaarlijkse uitval tegen te gaan. De jongeren worden daarnaast, binnen het spoor arbeidsmarkt, toegeleid naar 'gewone' banen, banen waarbij werken en studeren worden gecombineerd of stages.

- '(..) voor de gemeente Deventer gaat het om 100 aanvullende vacatures voor regulier werk, 100 aanvullende leerwerkbanen en bijna 200 stageplaatsen' - (respondent gemeente).

Uitgaande van het genoemde actieplan, is in december 2009 de jongerenvoucher ontwikkeld. Dit is een 'waardebond' van 2.500 euro voor de onderneming die een jongere tot 27 jaar voor minstens 6 maanden in dienst neemt.

De bedoeling van het spoor kwetsbare jongeren is om de jongeren die de binding met de arbeidsmarkt en maatschappij verloren, met de nodige ondersteuning, terug te geleiden naar een onderwijsinstantie of een onderneming¹⁸.

De gemeente doet de projecten 'zonder aanzien des persoons', wat betekent dat de gemeente niets doet om de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in het bijzonder tegen te gaan. De gemeente poogt de werkloosheid onder 'jongeren', dus autochtone, westerse en niet-westerse jongeren, terug te dringen en neemt dus geen speciale maatregelen voor niet-westerse jongeren.

- 'Wij doen onze projecten ongeacht iemands achtergrond en we proberen voor iedereen onze uiterste best te doen, of je nu autochtoon bent of niet' - (respondent gemeente).

De gemeente besteedt dus geen aandacht aan niet-westerse jongeren in het bijzonder, en de vraag is of dat gewenst is. De meeste respondenten betogen dat de gemeente met name de niet-westerse jongeren in aanmerking moet nemen omdat de werkloosheid onder deze jongeren groter is en dus bijzondere aandacht verdient. De andere respondenten zijn van mening dat niet-westerse jongeren niet de enige zijn die problemen ondervinden op de arbeidsmarkt en dat iedere jongere die moeilijk werk vindt moet worden ondersteund. De speciale aandacht voor niet-westerse jongeren leidt volgens een respondent juist tot niet-acceptatie:

- 'de bijzonder aandacht voor niet-westerse jongeren leidt juist tot aversie bij de autochtonen en soms bij de allochtonen die denken 'waarom moeten wij die aandacht?' - (respondent maatschappelijke organisaties)

¹⁸ Wenst u meer informatie; *Regionaal Actieplan Jeugdwerkloosheid Stedendriehoek en Noord-Veluwe* (2009, 28 augustus).

De meeste respondenten betwijfelen of de projecten die de gemeente implementeert wel effect sorteren en bijdragen aan de terugdringing van de werkloosheid onder (niet-westerse) jongeren.

- 'De gemeente is zogenaamd actief met de bestrijding van de jeugdwerkloosheid, want de gemeente ontvangt 700.000 euro, maar of er nu daadwerkelijk doeltreffende maatregelen worden bedacht?' - (respondent maatschappelijke organisaties)

Uit de interviews volgt dat respondenten van mening zijn dat de projecten die de gemeente doet (niet-westerse) jongeren op dit moment, gedurende de economische teruggang, weliswaar goed doen, maar dat de gemeente geen structurele oplossingen biedt.

- '(...) met die projecten krijg je van die 'draaideurwerklozen' die vanwege subsidies bij een werkgever terecht komen, en na 6 maanden loopt dat contract af en dan moeten zij wederom een beroep doen op een uitkering' - (respondent arbeidsbemiddeling).

De respondenten van de gemeente zijn het oneens over de 'bestemming' van de projecten. De projecten worden, volgens een respondent, voornamelijk gedaan voor laagopgeleide jongeren of jongeren zonder startkwalificatie, terwijl de werkloosheid onder hoogopgeleide jongeren eveneens hoog is en naar die groep dus meer aandacht uit moet gaan. De andere respondenten zijn juist van mening dat projecten uitsluitend worden gedaan om de hoogopgeleide jongeren (opnieuw) aan het werk te krijgen omdat die het meest nodig zijn en 'de onderkant' dus wordt overgeslagen.

De meeste respondenten betogen daarnaast dat niet steeds moet worden begonnen met een nieuw project, omdat andere projecten nog niet eens zijn afgerond. Overigens betoogt een andere respondent nog dat de gemeente jongeren en niet-jongeren niet moet onderscheiden omdat een 'jongere' van 26 door diverse projecten wordt ondersteund en degene die 29 is, met soortgelijke problemen, geen steun van de gemeente ontvangt.

6.8 Jongeren of arbeidsmarkt?

De bedoeling van de interviews was om te achterhalen wat volgens verscheidene respondenten die zich bezighouden met jongeren en (niet-westerse) jeugdwerklozen uit Deventer de oorzaken zijn van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente. De

respondenten werd aan het eind van het interview de volgende vraag gesteld: 'ligt het probleem van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren volgens u aan de jongeren zelf of met name bij de arbeidsmarkt'?

Uit de interviews volgt dat vijf respondenten, uit het onderwijs, de gemeente en maatschappelijke organisaties, betogen dat de arbeidsmarkt 'schuldig' is aan de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente.

- 'Uhm, volgens mij ligt het bij de arbeidsmarkt. Op dit moment is er gewoon een economische recessie en die moet niet te lang meer duren anders krijg je een soort van verloren generatie' - (respondent onderwijs).

De respondenten die 'de arbeidsmarkt' antwoorden, doen dit omdat zij menen dat vanwege de economische crisis jongeren, en met name niet-westerse jongeren, bijna niet worden aangenomen omdat ondernemingen in de gemeente in zwaar weer zitten en dus geen nieuwe werknemers in dienst nemen. De niet-westerse jongeren worden bovendien ontslagen omdat zij doorgaans niet over ervaring en een vast contract beschikken.

De overige dertien respondenten zijn van mening dat de niet-westerse jongeren zelf 'schuldig' zijn aan de achterstanden die zij ondervinden op de arbeidsmarkt.

- 'dat ligt voornamelijk bij de niet-westerse jongeren. Wanneer jij vroegtijdig van school gaat, je de taal onvoldoende spreekt, je je contacten niet organiseert en je dan de arbeidsmarkt op gaat..ja, dan wordt het gewoon ontzettend moeilijk' - (respondent werkgevers).

De respondenten betogen dat niet-westerse jongeren op dit moment werkloos zijn omdat zij het onderwijs vroegtijdig verlaten, weinig moeite doen om een baan te bemachtigen, niet weten wat 'gewenst gedrag' is bij sollicitaties en niet over de juiste contacten beschikken.

Onverwacht is het niet dat de drie respondenten uit de categorie 'werkgevers' betogen dat de niet-westerse jongere zelf verantwoordelijk is voor de situatie. Opmerkelijk is wel dat de vier niet-westerse jongeren menen dat de 'schuld' bij de jongeren ligt en dus niet bij de arbeidsmarkt.

Aan de hand van een deskresearch en interviews met verscheidene respondenten op het gebied van (niet-westerse) jongeren en jeugdwerkloosheid is in deze masterthesis gezocht naar een antwoord op de volgende vraag:

Is de (jeugd)werkloosheid in de gemeente Deventer hoog in het algemeen en onder niet-westerse jongeren in het bijzonder? Zo ja, waardoor wordt deze (hoge) werkloosheid volgens de verschillende betrokkenen veroorzaakt?

Uit cijfers van de gemeente wordt duidelijk dat de gemeente Deventer een bijzondere bevolkingssamenstelling kent. Ongeveer 20 procent van de jongeren is niet-westers en het grootste gedeelte van de niet-westerse jongeren (en ouderen) in de gemeente is Turks. De (jeugd)werkloosheid in de gemeente is niet uitzonderlijk hoog. De werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente is weliswaar hoog in vergelijking met autochtone jongeren, maar niet met betrekking tot de gemiddelde werkloosheid onder niet-westerse jongeren in ons landje.

Uit de interviews volgt dat de hoge werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer volgens de respondenten met name wordt veroorzaakt door de persoonsgebonden factoren. De niet-westerse jongeren die participeerden in de studie zijn laagopgeleid en dat is in overeenstemming met de uitkomsten uit andere studies die concluderen dat niet-westerse jongeren doorgaans lager geschoold zijn dan autochtone jongeren¹⁹. De niet-westerse jongeren uit de gemeente beseffen ondertussen dat studeren belangrijk is en dat een (betere) opleiding gewenst is omdat voor steeds meer beroepen een hoger niveau gevraagd wordt en met name niet-westerse jongeren op dit moment worden verdrongen van de arbeidsmarkt. Ondanks dat de niet-westerse jongeren uit de gemeente dat weten, ondernemen zij nog weinig om de arbeidsmarktpositie te verbeteren. Opleidingsniveau is volgens de respondenten dus nog steeds van invloed op de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente. De andere persoonsgebonden omstandigheid, netwerken, is naar de mening van de respondenten eveneens een belangrijke oorzaak voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de

¹⁹ Uit die studies wordt eveneens duidelijk dat het opleidingsniveau van niet-westerse jongeren de afgelopen jaren is gestegen. Dat kon in deze studie niet worden bevestigd omdat jongeren niet gevraagd is naar het opleidingsniveau van de (groot)ouders.

gemeente. De niet-westerse, en met name Turkse, jongeren in de gemeente zijn dusdanig op de eigen groep gericht dat zij over weinig tot geen contacten met autochtone jongeren beschikken, wat wordt bevestigd door de uitkomsten uit de theoretische verdieping. Omdat de niet-westerse jongeren geen deel uitmaken van de netwerken van autochtonen in de gemeente, worden zij weinig voorgedragen voor en geïnformeerd over openstaande vacatures. Bovendien is het stimuleren van contact tussen autochtone en niet-westerse jongeren moeilijk en niet altijd gewenst.

De (arbeids)marktgebonden omstandigheden zijn volgens de respondenten slechts deels verantwoordelijk voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente. De discriminatie van niet-westerse jongeren in de gemeente Deventer komt bijna niet voor omdat de meeste ondernemingen in de gemeente sinds jaar en dag niet-westerse werknemers in dienst hebben, maar is niet geheel uit te sluiten. Dat wordt door de respondenten daarentegen (bijna) niet toegegeven, wat overeenkomt met de literatuurstudie. Uit andere studies wordt duidelijk dat discriminatie moeilijk te bewijzen is en uitsluitend kan worden aangetoond met praktijktests. Omdat in deze studie respondenten zijn geïnterviewd, en dus niet getest, blijft het de vraag of discriminatie in de gemeente een oorzaak is voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren, maar het vermoeden is dat discriminatie bijna geen rol speelt. De discrepantie tussen vraag en aanbod in de gemeente daarentegen is wel een belangrijke oorzaak voor de werkloosheid onder niet-westerse jongeren volgens de respondenten. De niet-westerse jongeren in de gemeente doen overwegend economische studies omdat die naar verwachting resulteren in de gewenste (kantoor)baan met een goed salaris. Dat is in overeenstemming met de theoretische verdieping waaruit duidelijk wordt dat niet-westerse jongeren doorgaans een studie gaan doen omdat zij verwachten dat die gunstige arbeidsperspectieven inhoudt. Het aanbod van (niet-westerse) jongeren met een economische opleiding is in de gemeente nochtans onevenredig aan de vraag naar personeel in die sector.

De masterthesis is (uiteraard) niet zonder tekortkomingen. Uiteindelijk zijn, jammer genoeg, minder niet-westerse jongeren uit de gemeente geïnterviewd dan de bedoeling was. De niet-westerse jongeren waren bijzonder moeilijk te benaderen omdat de jongeren het belang van een interview niet inzagen²⁰. Oorspronkelijk was mijn bedoeling om acht niet-westerse jongeren te interviewen, vier jongens en vier meisjes. Dat mocht niet zo zijn omdat niet-westerse werkloze jongeren sowieso moeilijk te benaderen zijn, jongens nog wat gemakkelijker te contacteren waren dan meisjes en het interviewen van bijvoorbeeld Marokkaanse of Surinaamse respondenten nagenoeg onmogelijk was. Omdat uiteindelijk slechts vier jongens met een Turkse achtergrond wilden deelnemen aan een interview, is ‘slechts’ een beperkt beeld van de groep niet-westerse werkloze jongeren in de gemeente Deventer gekregen. Daarnaast was het vanwege de organisatie van de interviews, die met de respondenten afzonderlijk werden gehouden, voor de verscheidene respondenten uit de gemeente onmogelijk om standpunten uit te wisselen en zodoende tot nieuwe inzichten te komen. Verder vertegenwoordigen de meeste uitkomsten ‘slechts’ de mening van de diverse respondenten omtrent de oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente. Deze studie is daarom met name beschrijvend en niet zozeer verklarend. De laatste tekortkoming is dat uitsluitend gesproken is met niet-westerse jongeren uit de gemeente. Dat is logisch omdat het onderwerp van studie de niet-westerse jongeren is, maar op dit moment is niet duidelijk of de uitkomsten uitsluitend voor de niet-westerse jongeren uit de gemeente gelden.

Misschien is het daarom voor een mogelijke vervolgstudie gewenst om niet-westerse én autochtone jongeren te interviewen om te onderzoeken of de uitkomsten eveneens gelden voor autochtone jongeren in de gemeente. Misschien dat dezelfde factoren ook opgaan voor de werkloosheid onder autochtone jongeren. Daarnaast is het misschien interessant om een soort expertmeeting te organiseren waarbij de respondenten meningen en gedachten uit mogen wisselen. Dat leidt waarschijnlijk tot interessante discussies over bijvoorbeeld discriminatie en de veelheid aan opleidingen.

²⁰ Dat niet-westerse jongeren (en ouderen) moeilijk te benaderen zijn, wordt evenzo in andere studies onderschreven: ‘met name niet-westerse allochtonen zijn in steeds mindere mate bereid om aan onderzoek deel te nemen en zijn daarom een moeilijk te onderzoeken groep’ (Schmeets, 2004: 92).

Uit de uitkomsten volgt dat de instanties in Deventer die zich bezighouden met (niet-westerse) jongeren en jeugdwerkloosheid het volgende moeten doen om de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente terug te dringen.

De projecten moeten effectiever

De meeste respondenten zijn uiterst ontevreden over de projecten die in de gemeente worden gedaan om de werkloosheid onder (niet-westerse) jongeren te bestrijden. De tijd die de gemeente nodig acht en neemt om de projecten te ontwikkelen en te implementeren is te lang. De besluitvorming omtrent de projecten is dusdanig traag dat de jeugdwerkloosheid, bij wijze van spreken, al 'is opgelost alvorens de projecten van de grond komen'²¹. De projecten moeten inspringen op de actuele economische situatie en daarom moet de tijd die nodig is om projecten voor te bereiden worden verminderd. Daarnaast is het aantal projecten dat in de gemeente wordt gedaan te groot. De projecten die op dit moment worden uitgevoerd sluiten onvoldoende aan bij de bestaande projecten en de 'centrale aansturing' ontbreekt. De verscheidene projecten die bedoeld zijn om de werkloosheid onder (niet-westerse) jongeren tegen te gaan moet daarom worden teruggebracht en slechts één instantie moet verantwoordelijk worden voor de uitvoering van de projecten. De projecten moeten bovendien worden toegesneden op de groep die op dit moment (de grootste) moeite ondervindt bij het vinden van werk, namelijk de niet-westerse jongeren. Daarnaast is het rendement van de projecten in de gemeente wat mager, met name omdat de gemeente geen lange termijn perspectief hanteert. De opbrengt van de projecten moeten worden vergroot en daarom moeten de (niet-westerse) jongeren anders worden benaderd. De gemeente Deventer gaat uit van de ontwikkelde projecten en poogt daar jongeren voor te vinden, terwijl de gemeente juist de jongeren als uitgangspunt moet nemen en moet kijken welk project bij die desbetreffende jongeren past.

De gemeente moet dus goed weten wie van de jongeren nu eigenlijk werkloos is. Dat brengt mij bij de tweede aanbeveling:

²¹ Nog even ter illustratie: het actieplan Jeugdwerkloosheid Stedendriehoek en Noord-Veluwe werd op 28 augustus 2009 uitgebracht, terwijl de jeugdwerkloosheid in de gemeente Deventer en omgeving al sinds december 2008 stijgt.

Een centrale registratie van (niet-westerse) werkloze jongeren is nodig

De omschrijvingen en cijfers van ‘de jeugdwerkloosheid’ lopen nogal uiteen en dat is jammer en uitermate inefficiënt. De verscheidene instanties in de gemeente weten gewoonweg niet hoeveel niet-westerse jongeren in Deventer op dit moment werkloos zijn omdat het Centraal Bureau voor de Statistiek geen gemeentelijke cijfers uitbrengt, de onderwijsinstanties in de gemeente een eigen methode van registreren hebben voor bijvoorbeeld schoolverlaters en het UWV WERKbedrijf wel cijfers over de gemeente Deventer uitbrengt maar de etniciteit van de jongeren die zich aanmelden (nog) niet vastlegt²². Daarnaast is de ‘drempel’ om naar het UWV WERKbedrijf te gaan voor de meeste jongeren, met name niet-westerse jongeren, hoog en dus melden niet alle niet-westerse werkloze jongeren zich en zijn dus niet allemaal bekend. De niet-westerse jongeren die werkloos zijn, zijn dus niet goed ‘in beeld’ bij de gemeente. Om de dienstverlening en ondersteuning aan niet-westerse jongeren te optimaliseren moet de gemeente een algemeen bestand ontwerpen dat alle werkloze jongeren registreert, met etniciteit en andere relevante kenmerken.

Opgemerkt dient te worden dat een centrale registratie van (niet-westerse) jongeren die werkloos zijn weer andere problemen oproept. Waarschijnlijk wenst niet iedere jongere dat zijn etniciteit geregistreerd wordt en wat is eigenlijk de etniciteit van een derde generatie niet-westerse jongere? Ondanks deze bezwaren is het wenselijk de ‘versnipperde’ systemen te uniformeren om de ondersteuning aan (niet-westerse) jongeren te verbeteren.

De voorlichting over en begeleiding bij de opleidingskeuze moet beter

Tenslotte nog een aanbeveling voor de onderwijsinstanties in de gemeente. Dat de studiemogelijkheden voor jongeren in de gemeente zo uitgebreid zijn is prima, maar met name niet-westerse jongeren moeten beter worden geïnformeerd over de arbeidsmarktperspectieven van de gekozen studie. De niet-westerse jongeren in de gemeente zijn in de veronderstelling dat een economische gerichte opleiding uitmondt in een goede betrekking en daarom doen zij en masse studies als commerciële economie. De dienstensector wordt weliswaar steeds groter in de gemeente, maar de vraag overstijgt de vacatures. Daarom moeten jongeren worden overtuigd van de waarde van andere studies en dus beroepen en door de onderwijsinstanties in

²² Dat is het UWV WERKbedrijf, zoals opgemerkt in een eerdere voetnoot, weliswaar voornemens om te gaan doen, maar niemand bij de vestiging in Deventer wist nog dat het UWV WERKbedrijf de etniciteit van werkzoekende gaat registreren toen ik daar was om respondenten te interviewen.

de gemeente worden gestimuleerd om in andere sectoren een opleiding te gaan doen. De verwachting is dat in de gemeente Deventer, en in andere gemeenten, een nog groter tekort aan personeel in de gezondheidszorg en de industrie ontstaat en daarom moeten de onderwijsinstanties in de gemeente (niet-westerse) jongeren meer toeleiden naar een studie die concrete arbeidsmarktperspectieven biedt wanneer zij zijn afgestudeerd.

Literatuurlijst

Andriessen, I., Dagevos, J., Nievers, E. & I. Boog (2007). *Discriminatiemonitor niet-westerse allochtonen op de arbeidsmarkt*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Andriessen, I., Dagevos, J. & J. Iedema (2008). Onbemind of ongemeten? Over de betekenis van discriminatie als factor in de werkloosheid van niet-westerse allochtonen. *Mens & Maatschappij*. 83(3), 279-301.

Andriessen, I., Nievers, E., Faulk, L. & J. Dagevos (2010). *Liever Mark dan Mohammed? Discriminatie op de arbeidsmarkt*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Beer, P. de (2006). Perspectieven voor de laagopgeleiden. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*. 22(3), 218-233.

Bessems, K. (2005, 19 januari). Verdonk ziet afwijzen door afkomst niet. *Trouw*. Geraadpleegd op www.trouw.nl.

Bochhah, N. (2006). *Gediscrimineerd op de werkvloer en dan...? Onderzoek naar discriminatie op het werk op grond van ras, etniciteit, nationaliteit en godsdienst*. Rotterdam: Landelijk Bureau ter Bestrijding van Rassendiscriminatie (LBR).

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom Onderwijs.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2000). Hoe doet het CBS dat nou? Standaarddefinitie allochtonen. *INDEX*. 10, 24-25. Geraadpleegd op www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *Niet-werkende jongeren in crisistijd (3^e kwartaalrapport 2009 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2009, 17 november). Werkloosheid raakt ook allochtonen hard. *Webmagazine*. Geraadpleegd op www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010, 4 februari). Werkloosheid niet-westerse allochtonen opgelopen tot 11 procent. *Persbericht, PB 10-005*. Geraadpleegd op www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010, 8 maart). Werkloosheid in alle provincies gestegen in 2009. *Webmagazine*. Geraadpleegd op www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010, 21 mei). *Minder werklozen* (persbericht). Geraadpleegd op www.cbs.nl.

Coenen, J., Cörvers, F., Fourage, D., Meng, C. & A. Nelen (2009). Onderbenutting van mbo'ers nuttig op de arbeidsmarkt? *TPEdigitaal*. 3(3), 103-123.

Dagevos, J. (2006). *Hoge (jeugd)werkloosheid onder etnische minderheden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Dagevos, J. (2009). Werkloosheid, uitkeringen en werk. Uit Gijsberts, M. & J. Dagevos (red.), *Jaarrapport integratie 2009* (pp. 107-129). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Derous, E. (2007). Naamdiscriminatie bij cv-screening. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*. 23(4), 365-379.

Dolfing, M. & F. van Tubergen (2005). Besaïdi of Veenstra? Een experimenteel onderzoek naar discriminatie van Marokkanen in Nederland. *Sociologie*. 1(4), 407-422.

Elmslie, B. & Sedo, S. (1996). Discrimination, social psychology and hysteresis in labor markets. *Journal of Economic Psychology*, 17(4), 465-478.

Elshout, B. van den, Jacobi, C. & J. van der Valk (2007). Werklozen versus niet-werkende werkzoekenden; verschillen, overeenkomsten en gebruiksmogelijkheden. *Sociaaleconomische trends*. 3, 46-53.

Field, J. (2004). *Social Capital*. London/New York: Routledge.

FORUM (2010, maart). 4^e FORUM Monitor. *Allochtonen op de arbeidsmarkt 2009*. Geraadpleegd op www.forum.nl.

Gathmann, C. & U. Schönberg (2006). *How General is Specific Human Capital? Discussion Paper no. 2485*. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit/Institute for the Study of Labor (IZA).

Gelderblom, A., Koning, J. de, met medewerking van K. Lachhab (2007). *Effecten van 'zachte' kenmerken op de reïntegratie van de WWB, WW en AO populatie*. Rotterdam: SEOR.

Gemeente Deventer (2009, december). *Statistisch Jaarboek Deventer 2009*. Geraadpleegd op www.deventer.nl

Gent, M.J., van, Hello, E., Odé, A.W.M., Tromp, E. & J. Stouten (2006). *Hogeropgeleide allochtonen op weg naar werk: successen en belemmeringen*. Amsterdam: Regioplan.

Gemeente Deventer (2010, februari). *Zeven ton voor bestrijding jeugdwerkloosheid Deventer*. Geraadpleegd op www.deventer.nl

Gijsberts, M. & J. Dagevos (2009). *Jaarrapport integratie 2009*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Gijsberts, M. & L. Herweijer (2009). Onderwijs en opleidingsniveau. Uit Gijsberts, M. & J. Dagevos (red.), *Jaarrapport integratie 2009* (pp. 107-129). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Graaf, B. (2007). *Je moet er wel wat voor doen*. Erasmus Universiteit Rotterdam.

Graaf-Zijl, M. de, Berkhout, P., Hop, P. & D. de Graaf (2006). *De onderkant van de arbeidsmarkt vanuit werkgeversperspectief. De rol van percepties bij de selectie van laagopgeleide sollicitanten*. Amsterdam: SEO.

Hatala, J.P. (2007). Making the Transition to Re-Employment: Social Networks and Their Impact on Social Assistance Recipients. *Canadian Journal of Career Development*. 6(1), 28-38.

- Humblet, S. (2007). *Horizontale mismatch op de arbeidsmarkt: Literatuurstudie*. Antwerpen: Steunpunt SSL.
- Inspectie van het Onderwijs (2010). *De staat van het onderwijs, onderwijsverslag 2008/2009*. Utrecht.
- Jack, S.L. (2005). The Role, Use and Activation of Strong and Weak Network Ties: A Qualitative Analysis. *Journal of Management Studies*. 42(6), 1233-1259.
- Jaspers, E. & M. Lubbers (2007). De reacties op het nieuws: discriminatie op de arbeidsmarkt. *Migrantenstudies*. 1, 51-58.
- Jennissen, R. (2006). Allochtonen in het hoger onderwijs. *DEMOS*. 22(7), 65-68.
- Jong, A. de (2003). Bevolkingsprognose 2002-2050: anderhalf miljoen inwoners erbij. *Bevolkingstrends*. 1(51), 21-26. Geraadpleegd op www.cbs.nl.
- Jorritsma, E. & B. Vollaard (2006). Helemaal terug: krapte op de arbeidsmarkt. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op www.nrc.nl.
- Jungbluth, P. (2010). *Onverzilverd Talent 2*. Utrecht: FORUM.
- Koning, J. de, Gelderblom, A., Zandvliet, K. & R. Blanken (2004). *Werkt scholing voor werklozen?* Roeterdam: SEOR.
- Koning, J. de, Gravesteijn-Ligthelm, J. & O. Tanis (2008). *Wat bepaalt succes van allochtonen op de arbeidsmarkt?* Rotterdam: SEOR.
- Kooistra, J. (2008, 27 mei). Allemaal naar de vrijmibo. *Volkskrant*. Geraadpleegd op www.volkskrant.nl.
- Kop, R-P. & J. Bos (2003). *Mismatch arbeidsmarkt G4. Een onderzoek naar vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in de vier grote steden*. Leiden: Research voor Beleid.
- Kraal, K & J. Roosblad (2008). *Equal opportunities on the labour market for immigrant people and ethnic minorities. IMISCOE Working Paper no. 22*. Amsterdam: IMISCOE Network Office.
- Kuiken, A. (2009, 12 augustus). Jeugdwerkloosheid wordt ernstig onderschat. *Trouw*. Geraadpleegd op www.trouw.nl.
- Mouw, T. (2003). Social Capital and Finding a Job: Do Contacts Matter? *American Sociological Review*. 68(6), 868-898.
- Petrongolo, B. & C.A. Pissarides (2001), Looking into the Black Box: A Survey of the Matching Function. *Journal of Economic Literature*. 39(2), 390-431.
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Raad voor Werk en Inkomen (2008). *Voor de keuze. Voorstellen voor een betere studie en beroepskeuzebegeleiding*. Den Haag, RWI.

Schmeets, H. (2004). Respons van eerste generatie allochtonen. *Bevolkingstrends*. 4, 92-97.

Sociaal-Economische Raad (2007). *Niet de afkomst maar de toekomst. Naar een verbetering van de arbeidsmarktpositie van allochtone jongeren*. Den Haag: Sociaal-Economische Raad (SER).

Turkenburg, M. & R. Vogels (2009). Onderwijs. Uit Bijl, R., Boelhouwer, J., Pommer, E. & P. Schyns (red.), *De sociale staat van Nederland* (pp. 125-163). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

UWV WERKbedrijf (2010, december). *Kerngegevens Nederlandse Arbeidsmarkt*. Geraadpleegd op www.werk.nl.

UWV WERKbedrijf (2010, maart). *Jeugdwerkloosheid in Nederland*. Geraadpleegd op www.werk.nl.

UWV WERKbedrijf (2010, mei). *Basisset Regionale Arbeidsmarktinformatie. Arbeidsmarktregio Stedendriehoek*. Geraadpleegd op www.werk.nl.

Veenman, J. (2003). Discriminatie op de arbeidsmarkt. De resultaten van Nederlands onderzoek. *Beleid en Maatschappij*. 30(2), 90-99.

Visser, B. (2006). *De onderkant van de arbeidsmarkt in beeld*. Universiteit van Tilburg.

Vries, M.R. de & M.H.J. Wolbers (2002). Verschillen in arbeidsmarktpositie tussen allochtone en autochtone schoolverlaters in Nederland: De rol van het bereikte opleidingsniveau en sociale herkomst. *Sociale Wetenschappen*. 45(3), 23-39.

Vries, R. de, Wolbers, M. & R. van der Velden (2004). *De arbeidsmarktpositie van schoolverlaters en werkenden zonder startkwalificatie*. Den Haag: Raad voor Werk en Inkomen.

Waard, M. de (2009, 13 mei). Plan moet voorkomen dat generatie verloren gaat. *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op www.nrc.nl.

Websites

www.binnenlandsbestuur.nl

www.cbs.nl

www.deventer.nl

www.forum.nl

www.jeugdengEZin.nl

www.nrc.nl

www.os.amsterdam.nl

www.overijssel.nl

www.rijksoverheid.nl

www.staatvandeventer.nl

www.szw.nl

www.trouw.nl

www.volkskrant.nl

www.werk.nl

Bijlage 1 - De respondenten

De diepte-interviews zijn gehouden met de volgende 18 respondenten:

Uit de categorie 'gemeente':

- **Zafer Aydogdu**, beleidsmedewerker integratie en diversiteit bij de gemeente Deventer.
- **John Boes**, projectmanager jeugdwerkloosheid bij de gemeente Deventer.
- **Tineke ten Bulte-Herrebrugh**, gemeenteraadslid namens GroenLinks in Deventer.

Uit de categorie 'werkgevers':

- **Wim de Blok**, algemeen directeur bij BYK-Cera Deventer²³, bestuurslid Deventer Kring van Werkgevers (DKW) en bestuurslid VNO-NCW Stedendriehoek.
- **Otto Lenderink**, vestigingsmanager Asito²⁴ Deventer.
- **Marco Kok**, secretaris MKB Deventer.

Uit de categorie 'onderwijs':

- **Jan Buijserd**, directeur projecten ROC Aventus, onder andere gevestigd in Deventer.
- **Roel Rietberg**, stagecoördinator Saxion Hogeschool te Deventer

Uit de categorie 'arbeidsbemiddeling':

- **Hedwig de Graaff**, werkcoach werken, leren en jongeren bij UWV WERKbedrijf Deventer.
- **Erik Sanders**, mentor werk bij UWV WERKbedrijf Deventer.
- **Alfred Liefers**, business unit manager gemeentelijke contracten bij Sallcon Werk talent²⁵ te Deventer.

Uit de categorie 'maatschappelijke organisaties':

- **Orhan Arslan**, voorzitter van de Centrum Moskee in Deventer.
- **André Hengst**, projectleider BOP-Academie²⁶ te Deventer.

²³ Dit bedrijf produceert chemische grondstoffen en producten.

²⁴ Dit is een facilitaire dienstverlener/schoonmaakbedrijf.

²⁵ Onderneming die mensen (met een grote afstand tot de arbeidsmarkt) begeleidt bij het zoeken naar werk.

- **Serkan Kav**, voorzitter BARIS Jongerenvereniging in Deventer.

Uit de categorie 'jongeren':

- De 4 Turkse jongeren wensen niet bij naam te worden genoemd, met uitzondering van **Ozan Ihtiyar** (22).

Geprobeerd is om een evenwichtige (onder)verdeling van respondenten te realiseren zodat iedere belanghebbende partij een 'stem' in deze studie geniet. Dat wil zeggen dat de selectie en benadering van respondenten niet willekeurig (random) was, maar de diverse respondenten van de gemeente, uit de onderwijssector of werkgevers etc. juist vanwege datgene wat zij doen bewust zijn benaderd met de vraag of zij bereid waren om mee te werken aan deze studie. De genoemde 'deskundigen' op het gebied van jongeren en jeugdwerkloosheid zijn per e-mail of telefoon gevraagd bij te dragen aan deze studie. Om nog meer informatie te verkrijgen, zijn uiteraard interviews gehouden met de niet-westerse werkloze jongeren zelf.

²⁶ Deze 'academie' is een initiatief om werkzoekenden, voornamelijk jongeren, met een moeilijke arbeidsmarktpositie (bij) te scholen en werkervaring op te laten doen bij deelnemende bedrijven.

Bijlage 2 - De topiclijst

De topiclijst van de verschillende diepte-interviews is opgesteld uitgaande van datgene wat uit de literatuurstudie duidelijk werd. Opgemerkt moet worden dat deze 'standaard' topiclijst voor iedere respondent wat werd aangepast omdat een werkgever wat meer vanuit een arbeidsmarktperspectief argumenteert en de niet-westerse jongeren met name uit persoonlijke ervaring praten.

Introductie

Goede..., mijn naam is Jorieke Simons, Masterstudent 'Arbeid, Zorg en Welzijn: Beleid en Interventie' aan de universiteit Utrecht. Dit onderzoek vanuit de Universiteit Utrecht, dat ik uitvoer met medewerking van FORUM, Instituut voor Multiculturele Vraagstukken waar ik stage loop, gaat over de omvang en oorzaken van de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in uw gemeente. Het interview zou ik graag op willen nemen, mits u daar geen bezwaar tegen heeft. Alles wat u zegt wordt vertrouwelijk behandeld en na verwerking gewist.

Dit interview zal ongeveer 60 minuten duren.

Misschien nog vragen?

Wilt u wat vertellen over de werkloosheid onder niet-westerse jongeren in de gemeente?

Persoonsgebonden factoren:

Netwerken (sociaal kapitaal)

- contacten uit culturele gemeenschap (doeltreffend bij de zoektocht naar werk?)
- 'werkloosheidscultuur'

Opleiding

- onderwijs in de gemeente (gewenste opleidingen jongeren)
- onderwijsachterstanden (scholing niet-westerse jongeren)

- Motivatie / Discipline -

- solliciteren
- doorzettingsvermogen (bijvoorbeeld niet te laat komen)

(Arbeids)marktgebonden omstandigheden

(Mismatch tussen) vraag en aanbod

- vraag naar werknemers (vanuit de sectoren?)
- geboden werkzaamheden

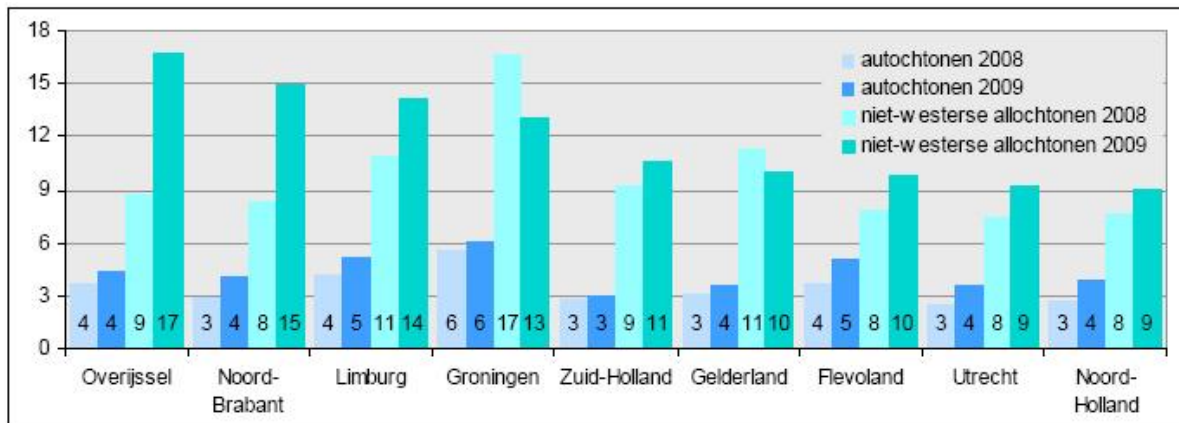
Discriminatie

- vooroordelen werkgevers (beeldvorming niet-westerse jongeren)
- personeelsbestand op dit moment (diversiteitsbeleid)

We zijn nu aan het eind van dit interview gekomen. Hartelijk dank voor uw medewerking. Heeft u nog vragen of opmerkingen? Wilt u nog iets kwijt waar we het in dit interview niet over hebben gehad?

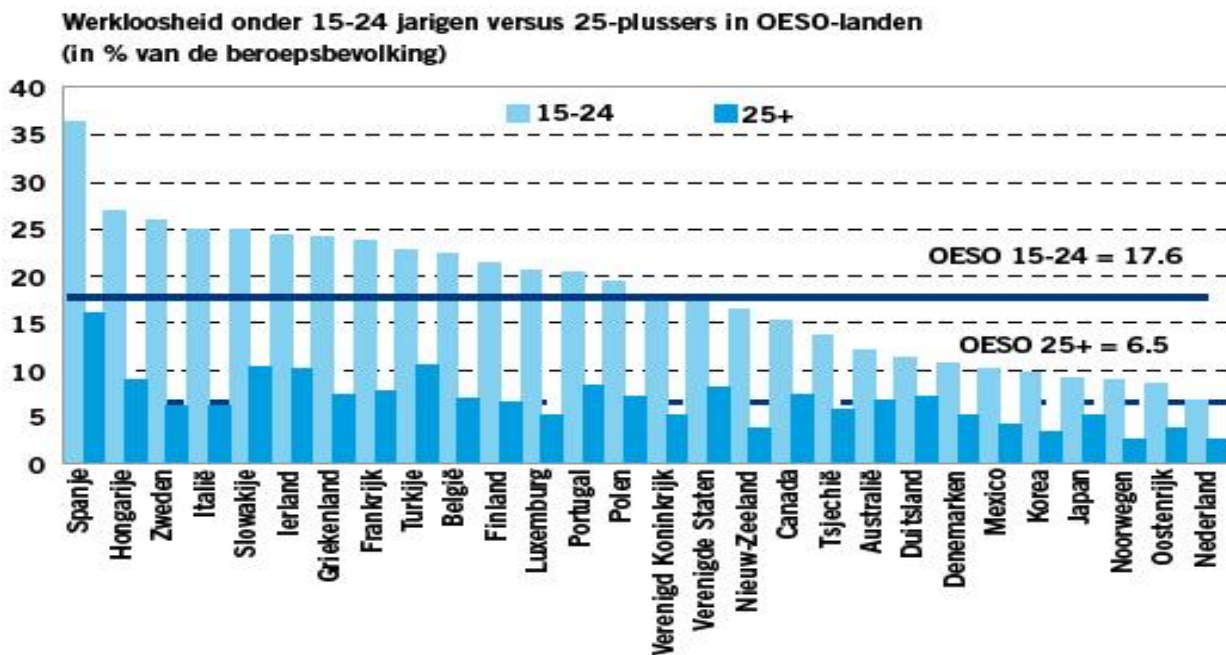
Bijlage 3 - Afbeeldingen en tabellen

Afbeelding 1: De werkloosheid in een aantal provincies naar herkomst, gezien over 2008 en 2009, in procenten.

FORUM, maart 2010.

Afbeelding 2: De werkloosheid in de verscheidene OESO-landen in 2009.

FORUMmagazine, 2009, jaargang 4 (uit een presentatie van de OESO).

Tabel 1: De bevolking in Deventer naar etniciteit en leeftijd op 1 januari 2009 (absoluut).

Etniciteit	Leeftijd														Totaal
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+	
Autochtoon	4740	4958	4379	4199	4123	4770	5242	6153	6098	5759	5288	4913	4696	12234	77552
Westers	376	337	377	386	540	593	650	721	733	705	615	637	505	1338	8513
Niet-westers	964	975	968	1034	1345	1308	1061	1076	981	774	419	240	232	451	11828
Waarvan:															
Turks	471	558	617	638	549	590	587	647	611	486	225	115	140	353	6587
Marokkaans	32	30	24	28	38	30	31	30	27	15	13	9	11	7	325
Antilliaans	49	55	38	43	44	61	45	39	41	21	21	15	13	12	497
Surinaams	38	51	52	64	74	39	38	56	69	60	40	30	26	37	674
Chinees	44	36	19	27	209	134	35	26	17	20	11	19	8	9	614
Somalisch	18	14	12	12	36	32	18	11	5	6	0	0	0	0	164
Iranees	36	26	21	39	59	63	56	58	34	30	12	8	3	3	448
Overig niet-westers	276	205	185	183	336	359	251	209	177	136	97	44	31	30	2519
Onbekend	0	1	1	1	2	2	1	2	1	0	0	0	0	0	11
Totaal	6080	6271	5725	5620	6010	6673	6954	7952	7813	7238	6322	5790	5433	14023	97904

Gemeente Deventer, december 2009.